

Groeien van kleuter naar groep 3

Onderzoek naar de overgang van groep 2 naar groep 3 met verschillende onderwijsconcepten op Curaçao en in Nederland.

GRETA DE HAAN

4549309

HENNIE ANNEMA

LIO BASISONDERWIJS

NHL STENDEN LEEUWARDEN

BEGELEIDER

31-03-2022

INHOUD

Samenvatting	4
1 Inleiding.....	5
2 Probleemanalyse.....	6
3 Theoretisch kader	8
3.1 Van groep 2 naar groep 3	8
3.1.1 Wet op het primair onderwijs.....	8
3.1.2 Protocol.....	8
3.1.3 Procedure.....	9
3.1.4 Overgang.....	9
3.2 Differentiërend onderwijs.....	10
3.2.1 Leerstijlen.....	10
3.2.2 Ondersteuning bij het kind	11
3.2.3 Kalenderleeftijd.....	11
3.3 Leerlingresultaten	11
3.3.1 Referentieniveaus	11
3.3.2 Adviesraad voor het basisonderwijs	12
3.3.3 Standaardnormen	12
3.3.4 Onderwijsresultatenmodel	12
3.4 Onderwijsconcepten.....	12
3.4.1 Traditioneel onderwijs	12
3.4.2 Unitonderwijs.....	13
3.4.3 Verschil.....	13
3.5 Samenvatting	13
4 Probleemstelling	14
4.1 Onderzoeksvraag	14
4.2 Deelvragen	14
4.3 Onderzoeksdoel	14
4.4 Hypothese	15
5 Onderzoeksaanpak.....	16
5.1 Onderzoeksgroep.....	16
5.2 Ethische kwesties	16
5.3 dataverzameling.....	16
5.4 Betrouwbaarheid onderzoek	17

5.5	Randvoorwaarden.....	18
6	Resultaten	19
6.1	Verschil plan van aanpak en uitvoering	19
6.2	Observaties	19
6.3	Interviews.....	19
7	Conclusie, aanbevelingen en discussie	20
7.1	Beantwoorden deelvragen	20
7.1.1	Het huidige onderwijsconcept van de School A en van School B	20
7.1.2	De huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3	20
7.1.3	De overdracht van leerlinggegevens en -resultaten	21
7.1.4	Een differentiërend onderwijsaanbod	22
7.2	Conclusie	23
7.3	Verwachtingen	23
7.4	Aanbevelingen	24
7.4.1	School A	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7.4.2	School B.....	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
7.5	Discussie.....	25
	Bronnenlijst.....	26
	Bijlagen.....	28
	Bijlage 1: Logboek	28
	Bijlage 2: Observeren	31
	Bijlage 3: format meetinstrumenten	38
	Bijlage 4: vragen interviews	39
	Bijlage 5: Interviews	41
	Bijlage 6: Conclusie interviews.....	53
	Bijlage 7: Notulen leerkrachtvoortgangsgesprek.....	64
	Bijlage 8: voor- en nadelen unitonderwijs en traditioneel onderwijs	65
	Bijlage 9: Planbord kleuters	66
	Bijlage 10: Scoreformulier 'signalering risico op dyslexie voor groep 2'	67
	Bijlage 11: procesverslag.....	68

SAMENVATTING

In deze samenvatting zal kort worden ingegaan op alle onderdelen die zich in dit onderzoeksplan bevinden. Op deze manier krijgt u een goed, algemeen beeld van de gang van zaken en wat de bevindingen van dit onderzoek zijn.

Het onderzoek gaat over de invloeden van traditioneel- en unitonderwijs op de overgang van leerlingen van groep 2 naar groep 3. Deze onderzoeksvraag is tot stand gekomen door met de desbetreffende scholen in gesprek te gaan. Beide scholen geven aan dat het doel is de overgang van groep 2 naar groep 3 te verkleinen. Uit een gesprek met School B is gebleken dat zij te maken hebben met problemen die betrekking hebben tot de overgang van unit 1 naar unit 2. Uit het leerkrachtvoorgangsgesprek op de School A is gekomen dat de overgang groot is voor zowel de kinderen als de leerkrachten.

Het onderzoek is uitgevoerd met behulp van de onderzoekscyclus. Dit houdt in dat het probleem eerst is vastgesteld. Vervolgens is dit probleem uitgewerkt en is de theoretische onderbouwing bijgevoegd. Na het opstellen van het onderzoeksplan is deze uitgevoerd. Hier zijn de resultaten uitgekomen. Tot slot is dit gevormd tot de conclusies en aanbevelingen.

Het onderzoek is uitgevoerd op twee scholen waar observaties en interviews zijn afgenomen. Met informatie uit de praktijk in combinatie met de theoretische onderbouwing zijn verscheidene resultaten en conclusies tot stand gekomen. Uit de analyses van de onderzoeksresultaten blijkt dat alle leerkrachten de overgang van groep 2 naar groep 3 als een grote stap ervaren. Het is van belang dat de stof bij de kleuters op dezelfde manier aangeboden wordt als in groep 3. Hiervoor moeten de visies van leerkrachten op elkaar aansluiten waardoor er passend onderwijs voor ieder kind gerealiseerd kan worden. Passend onderwijs komt in combinatie met differentiatie tijdens de lessen.

Voor de overgang van groep 2 naar groep 3 is de overdracht van leerlingresultaten belangrijk. Het leerlingvolgsysteem volledig invullen zorgt voor duidelijkheid en structuur. Tot slot is er geen actueel protocol voor de overgang van groep 2 naar groep 3. Van belang is een protocol dat aansluit bij de missie en visie van de school.

1 INLEIDING

Tijdens het vierde jaar leerkracht basisonderwijs heb ik de minor meertaligheid gekozen. Deze minor heb ik gedeeltelijk uitgevoerd op Curaçao en in Nederland. Ik heb hiervoor gekozen omdat ik geïnteresseerd ben in het onderwijs op Curaçao en het verschil met Nederland. Ik heb gelezen en gehoord dat het onderwijs heel verschillend aangeboden wordt, maar door het zelf te ervaren kom ik daar pas echt achter. Ik heb voor deze minor gekozen omdat meertaligheid veel voorkomt in Friesland en op Curaçao. Wel heeft mijn onderzoek een andere invalshoek dan meertaligheid, dit komt door de aanvraag vanuit de scholen.

Op Curaçao heb ik onderzoek gedaan op VPCO de School A en in Nederland op Bernemierskijp School B. Beide scholen hebben aangegeven belangstelling te hebben bij het onderzoek over de overgang van groep 2 naar groep 3. Ik ga op beide scholen onderzoeken hoe de overgang verloopt en vervolgens ga ik dit met elkaar vergelijken. In dit onderzoek vergelijk ik het traditionele onderwijs op Curaçao met het unitonderwijs in Nederland.

De School A is een grote school met 750 kinderen. Er zijn dan ook 3 groepen 2 en 3 groepen 3 waar ik mijn onderzoek ga uitvoeren. School B is een dorpschool waar het team kleiner is en het aantal leerlingen van de school rond de 150 is.

Vanuit beide scholen wordt aangegeven dat de niveaubepaling van leerlingen in groep 3 lastig is. En tot in welke mate de stof van groep 3 al aangeboden moet worden in groep 2. Dit onderzoek zorgt ervoor dat ik met een kritische blik naar het onderwijsaanbod en de niveaubepaling van de leerlingen ga kijken. Het onderzoeksonderwerp is gericht op het verschil in traditioneel- en unitonderwijs in combinatie met de overgang van groep 2 naar groep 3.

In dit onderzoeksverslag zijn verschillende hoofdstukken te vinden. In hoofdstuk 2 gaat het over de probleemanalyse en hoofdstuk 3 is het theoretische kader met relevante informatie over dit onderwerp. In hoofdstuk 4 met de probleemstelling komt het doel van dit onderzoek naar voren, deze is geformuleerd met de informatie van de probleemanalyse en het theoretisch kader. Hoofdstuk 5 gaat over de aanpak van het onderzoek gevolgd door de resultaten in hoofdstuk 6. In de hoofdstukken daarna worden de resultaten geanalyseerd, geconcludeerd en wordt de aanbeveling genoemd.

Voordat dit praktijkonderzoek van start kan gaan is literatuuronderzoek verricht voor de voorkennis. In de praktijk voer ik mijn onderzoek uit met observaties, interviews, vergaderingen en het analyseren van leerling resultaten. De resultaten van de scholen ga ik analyseren en vergelijken.

Mijn motivatie voor het uitvoeren van dit onderzoek is dat er een groot verschil in onderwijs is op beide scholen maar dat ze met hetzelfde probleem te maken hebben. Vanuit de scholen wordt aangegeven dat ze nadenken over de overgang naar groep 3. Het onderwijsconcept op beide scholen is zeer verschillend, dit heeft invloed op de manier van lesgeven en op de resultaten van leerlingen. De middenbouw heeft mijn persoonlijke interesse, op basis hiervan heb ik gekozen om mijn onderzoek gedeeltelijk in de middenbouw uit te voeren.

2 PROBLEEMANALYSE

Het doel van de scholen is de overgang van groep 2 naar groep 3 te verkleinen. Uit een gesprek met School B is gebleken dat zij te maken hebben met problemen die betrekking hebben tot de overgang van unit 1 naar unit 2. Uit het leerkrachtvoorgangsgesprek op de School A is gekomen dat de overgang groot is voor zowel de kinderen als de leerkrachten.

De onderzoeksvraag is tot stand gekomen door het aangeven van de stagescholen dat de overgang van groep 2 naar groep 3 niet altijd gemakkelijk is. Het doel van de scholen is om de leerstof van de leerlingen in groep 2 en groep 3 op elkaar af te stemmen, zodat leerlingen op deze manier door kunnen werken op eigen niveau. Momenteel is het door het niveauverschil in het begin van groep 3 differentiërend onderwijs voor ieder kind lastig te realiseren door de leerkrachten. Leerkrachten krijgen tijdens de studie niet mee op welke manier zij kunnen differentiëren in het onderwijs. Het heeft ook te maken met de culturele ontwikkeling van de leerlingen, voor veel leerlingen is Nederlands de tweede taal. De adjunct-directrice, gaf aan dat de leerlingen alles op school leren, aangezien de thuissituatie is bij de meeste leerlingen minder ontwikkeld is (volledige interviewtranscripten zijn opgenomen in Bijlage 5).

Volgens Veen, Karssen, Van Daalen, Roeleveld, Triesscheijn en Elshof. (2013) zijn er belemmerende factoren voor de doorgaande lijn van kleutergroepen naar groep 3 zoals tijdsgebrek, financiën en een vol programma. Dit is ook terug te zien bij School B en op de School A.

Dit bovenstaand probleem speelt zich schoolbreed af. Zowel de leerkrachten en de leerlingen van groep 2 en 3 zijn de betrokkenen evenals de belanghebbenden bij deze situatie. Op dit moment zijn op de School A de adjunct-directrice en de Intern begeleider ook bij deze situatie betrokken. De adjunct-directrice zet samen met de Intern begeleider een plan op om de overgang zo goed mogelijk te laten verlopen. Ze vergaderen met de leerkrachten over de kinderen en de intern begeleider helpt onder anderen kinderen met een achterstand in het leren.

Het probleem treedt elke schooldag op in de groepen 2 en 3. Leerkrachten moeten elke dag werken met de niveauverschillen van de leerlingen. Vaak is er geen tijd voor de leerlingen in groep 3 om te spelen, de werktaken nemen de gehele dagplanning in beslag. Op de School A zijn er weinig leermiddelen in de klas. Zo werken ze bijvoorbeeld met krijtborden en zijn er geen digitale hulpmiddelen in de school. De meeste lessen worden dan ook klassikaal gegeven, waardoor er niet veel wordt gedifferentieerd. Op deze manier kan er niet aan de onderwijsbehoefte van elk kind worden voldaan.

De overgang wordt als een probleem gezien omdat de school verplicht is aan ieders onderwijsbehoefte te voldoen. Voor zowel de overheid als de leerkrachten is het belangrijk dat zij zich er voor inzetten om elk kind onderwijs op maat aan te bieden. Het is van belang dat de leerlingen optimaal kunnen leren. Zonder passend onderwijs zijn leerlingen vaak niet op hun eigen niveau aan het werk.

Het probleem speelt zich af op VCPO School A en op Bernemiskip School B. Het speelt zich af in de groepen 2 en 3 (volledige interviewtranscripten over VCPO School A zijn opgenomen in Bijlage 5).

Op het moment dat leerlingen van groep 2 naar groep 3 gaan wordt het spelen minder en het leren aan een tafel meer. Dit geldt voor alle onderwijsconcepten. Voor deze kinderen is het lastig om een lange tijd te zitten, te luisteren en te werken. Omdat leerkrachten een methode hebben waar ze zich aan moeten houden kunnen de kinderen niet vaak spelend leren. Hierdoor wordt het verschil van groep 2 en 3 steeds groter en ontstaat het probleem.

De School A is recent begonnen met de opzet om de overgang vloeiend te laten verlopen. Dit doen ze onder andere met de aanschaf van een planbord bij de kleuters (bijlage 9), hoeken bij groep 3 en vergaderingen met de leerkrachten na de start van het nieuwe jaar in groep 3 (bijlage 7).

De scholen zijn benieuwd naar mijn onderzoek en de resultaten die ik zal presenteren. Met mijn resultaten kunnen ze verder werken aan het project om het onderwijs in de middenbouw passend en spelenderwijs te maken.

School B heeft aangegeven vast te lopen bij het niveau van de leerlingen die groep 3 binnenkomen. Het probleem is op welke manier het niveau kan blijven stijgen. Zelf heb ik in de toekomst ook te maken met problemen die hier aan relativeren, waardoor ik zelf ook veel behoefte heb aan de resultaten.

3 THEORETISCH KADER

In hoofdstuk 2 is het probleem uitgebreid beschreven waardoor er een aantal vragen zijn ontstaan. Deze vragen worden in het theoretisch kader met valide bronnen beantwoord. De theorie gaat over de overgang van groep 2 naar groep 3 waar er wordt gekeken naar de wet op primair onderwijs, het protocol en de procedure. Ook is er theorie te vinden over differentiëren, waarom dit zo belangrijk is en of het invloed heeft op de leerlingresultaten. Tot slot worden de twee onderwijsconcepten met betrekking tot dit onderzoek met elkaar vergeleken. Op deze manier wordt het probleem van de overgang van groep 2 naar groep 3 helder in kaart gebracht.

3.1 VAN GROEP 2 NAAR GROEP 3

Wanneer een leerling van groep 2 naar groep 3 gaat zijn er een aantal punten waar het kind aan moet voldoen. Ook moet de school een protocol volgen en is er in de loop van groep 2 een procedure die gevolgd wordt.

3.1.1 Wet op het primair onderwijs

De Wet op het primair onderwijs, Artikel 8; Uitgangspunten en doelstelling onderwijs, schrijft voor dat leerlingen een ononderbroken ontwikkelingsproces kunnen doormaken wat afgestemd is op de persoonlijke ontwikkeling van de leerlingen (Huizenga et al., 2016). De inspectie ziet er op toe dat deze ontwikkelingslijn door scholen wordt gerealiseerd. Voor de meeste leerlingen duurt dit proces acht jaar, soms is het nodig dat een leerling doubleert. Dit geldt zowel op Curaçao als in Nederland (Huizenga et al., 2016).

3.1.2 Protocol

Scholen en schoolbesturen bepalen zelf de doorstroom van leerlingen in de school. Wel hanteren de meeste scholen een protocol. (Huizenga et al., 2016).

Volgens Goorhuis-Brouwer en Levering (2006) moet een kind voldoende competenties ontwikkelen om schoolrijp te zijn. Zo begint een kind aan een gestructureerd proces van taal, rekenen en schrijven in groep 3. Litière (2008) benadrukt dat de motorische ontwikkeling ook van groot belang is bij de schoolrijpheid van een kind. Een schoolrijp kind houdt in dat het driedelig mensbeeld in evenwicht is: denken (cognitief), kunnen (motoriek) en voelen/willen (emotioneel).

Belangrijk bij de schoolrijpheid is het onderscheid tussen kindfactoren en omgevingsfactoren. Een aantal factoren die zorgen voor de schoolrijpheid zijn de thuissituatie, leefwereld en interactie tussen kind, school, ouders en maatschappij.

Volgens Zwiers (2017) zijn de basisfuncties waaruit schoolrijpheid bestaat lichamelijke rijpheid, motorische ontwikkeling, de voorkeurshand, oriëntatie op tijd en ruimte en de visuele en auditieve waarnemingen die zijn ontwikkeld. Ook het geheugen, de taalbeheersing, rijpheid voor lezen en rekenen en de sociale ontwikkeling spelen een grote factor in schoolrijpheid. Wat tevens zo belangrijk is voor de overstap, is zelfvertrouwen, zelfstandigheid, aandacht, concentratie, prestatiegerichtheid en de kwaliteit om je aan te passen aan de situatie. Kort samengevat moet de totale persoonlijkheidsontwikkeling van het kind klaar zijn en het kind moet openstaan om nieuwe dingen te leren. Wil het kind nog spelen dan is het kind nog niet schoolrijp.

Tijdens de observaties wordt er gekeken naar het stukje aandacht, concentratie en prestatiegerichtheid. Ook wordt er in interviews en tijdens het leerkrachtvoorgangsgesprek vaak gesproken over de zelfstandigheid van leerlingen. Dit is geconcludeerd en wordt meegenomen in de aanbevelingen.

3.1.3 Procedure

Halverwege jaar twee wordt er gekeken naar de ontwikkeling van de leerlingen en de gerichtheid van de leerlingen op het spelen (Zwiers 2017). Bij leerlingen kan er sprake zijn van specifieke ontwikkelingsproblemen. Wanneer dit voorkomt wordt de overgangsbepaling van groep 2 naar groep 3 weloverwogen.

Er wordt geobserveerd in de groepen. Dit wordt geregistreerd in het leerlingvolgsysteem waardoor leerkrachten kindgegevens gemakkelijk kunnen invoeren, bewaren en ophalen. Er wordt tevens met de ouders overlegd op welke manier de leerlingen optimaal kunnen ontwikkelen. Dit gesprek is vaak deels opgebouwd uit de gegevens van het leerlingvolgsysteem. Er zijn een aantal eisen waar het kind aan moet voldoen op sociaal-emotioneel gebied, werkhouding, leermotivatie, taakgerichtheid, spelontwikkeling, cognitieve ontwikkeling en nog een aantal overige aspecten.

Na een aantal maanden in groep 3 wordt er gekeken naar de nazorg voor leerlingen. Onderlinge communicatie tussen leerkrachten van groep 2 en 3 is van groot belang voor de leerlingen (Zwiers 2017).

3.1.4 Overgang

Volgens Huizenga et al. (2016) was het bij de invoering van het basisonderwijs in 1985 de bedoeling in groep 3 meer adaptief te gaan werken en de sterke aspecten van het kleuteronderwijs te benutten. Op deze manier wordt een doorgaande lijn gecreëerd van groep 2 naar groep 3 waarbij het leer- en ontwikkelingsproces van kinderen niet wordt verstoord. Dit betekent bijvoorbeeld meer spelonderwijs leren in groep 3, wat beter aansluit bij de manier van leren in bij de kleuters. Hierbij kan in groep 3 worden voortgebouwd op de sterke aspecten van het kleuteronderwijs, zodat leerlingen leren zelfstandig te werken en samen te werken.

Vaak gebeurt het tegenovergestelde. In groep 1 en 2 is er vaak minder ruimte voor het spelend- en ontdekkend leren. Concrete voorbeelden van verschooling bij de kleuters is de opbouw van de lessen gericht op het directe instructiemodel, het werken in grote groepen en de geïsoleerde lessen die niet gekoppeld zijn aan een betekenisvolle context.

De kleutertoetsen die worden afgenomen en de door de leerkracht geobserveerde doelen voor het jonge kind in de lessen maken het mogelijk om te zeggen wanneer een kind over kan naar groep 3. Wel houdt deze manier van denken minder rekening met de grote ontwikkelingsverschillen tussen jonge kinderen.

Deze theoretische onderbouwing zorgt ervoor dat de overgang tussen groep 2 en groep 3 helder in kaart gebracht wordt. Kinderen hebben een aantal ontwikkelingspunten waar zij aan moeten voldoen om door te stromen naar groep 3. Op het moment dat leerlingen achterlopen op bepaalde aspecten kan hier aandacht aan worden besteed en wordt het kind hierin ondersteund.

De zone van de naaste ontwikkeling van de Russische denker Vygotsky gaat over de interactie tussen kinderen en volwassenen (Hooijmaaijers, T., Stokhof, T. & Verhulst, F., 2016). Door goede communicatie, samen spelen, afspraken maken en samen dingen te ondernemen leren kinderen veel. Hierdoor kun je doelgerichter aan het werk en kun je als leerkracht het kind meer bieden. Dit zorgt voor meer uitdaging, differentiatie en werken op eigen niveau (Hooijmaaijers, T., Stokhof, T. & Verhulst, F., 2016).

3.2 DIFFERENTIËREND ONDERWIJS

Coubergs, Struyven, Engels, De Martelaer en Cools. (2013) omschrijven interne differentiatie als het omgaan met verschillen tussen leerlingen. Op deze wijze wordt er een maximaal leerrendement bij alle leerlingen gerealiseerd. Leraren spelen in op niveauverschil, verschil in tempo en interesse bij leerlingen. Differentiatie toont zich in het didactisch handelen, in de onderwijsvisie en in de grondhouding en persoonlijke visie van de leraar. Volgens Bongaards, B. & Sas, J. (2016) moet je als leerkracht kijken of de door het kind gebruikte leerstijl de meest geschikte is en of het bijdraagt aan de manier van werken voor de leerling. Per leerling verschilt de beste aanpak. De een gaat liever onmiddellijk met de opdracht bezig terwijl een ander eerst instructie wil volgen of zelf een plan op wil zetten. Er is onder de onderzoekers nog geen overeenkomst over de kern van leerstijlen.

3.2.1 Leerstijlen

Er zijn twee breed aanvaarde leerstijlen die in veel onderzoeken en in het dagelijks leven naar voren komen (Jonassen & Grabowski, 1993). De impulsieve leerstijl en reflectieve leerstijl kenmerken zich over de tijd die een leerling nodig heeft om een juist antwoord te formuleren. Impulsieve leerlingen maken over het algemeen meer fouten. Reflectieve leerlingen maken de taken over het algemeen beter zoals gestructureerde informatie onthouden, begrijpend lezen en tekst verklaren, problemen oplossen en beslissingen nemen (Jonassen & Grabowski, 1993).

Reflectieve leerlingen hebben meer de neiging om eigen leerdoelen op een hoger niveau te stellen. Over het algemeen kun je concluderen dat ze effectiever leren. Als leerkracht onderscheid maken tussen leerlingen met deze leerstijlen is niet makkelijk. Sommige leerlingen leren eenvoudig en geven in korte tijd een foutloos antwoord. Aan de andere kant zijn er leerlingen die blijven nadenken over een oplossing en moeite hebben met het afmaken van een taak.

Er zijn twee soorten verwerkingen van de informatie, de oppervlakkige verwerking en de diepe verwerking. Iemand met een diepe leerstijl zoekt naar betekenissen en verbanden om informatie op te slaan en te begrijpen. Zo kan deze leerling plezier in het leren vinden en heeft een sterke leermotivatie. Iemand met de voorkeur voor een oppervlakkige leerstijl is meer bezig met het uit het hoofd leren en minder met het begrijpen van de leerstof. In samenhang met deze leerstijl is de leerling gevoelig voor beloningen, cijfers en een positieve beoordeling.

Volgens Kaldewey, J. (2004) worden de leerstijlmodellen van Kolb (1984) en Vermunt (1992) het meest gebruikt in het Nederlandse taalgebied. Kolb onderscheidt de vier leerstijlen doener, dromer, denker en beslisser. Kolb presenteert deze leerstijlen als gelijkwaardig, wel kan de ene leerstijl beter bij een omgeving aansluiten dan een andere leerstijl.

Vermunt onderscheid eveneens vier leerstijlen. De betekenisgerichte-, de toepassingsgerichte-, de reproductiegerichte- en de ongerichte leerstijl. Vermunt benoemt dat het bij leerstijlen om de combinatie van leeractiviteiten, aspecten van motivatie en opvattingen over het leren gaat. Onderwerpen op meerdere manieren aanbieden zorgt ervoor dat voor de kinderen verschillende leerstijlen worden gestimuleerd.

3.2.2 Ondersteuning bij het kind

Er zijn verschillende manieren van ondersteuning die bij het kind passen. Dit kan verbaal zijn, visueel, met herhaling, met een voorbeeld of door middel van voor- en nadoen. Een kind krijgt voorkeuren voor bepaalde manieren door succeservaringen en gewoontewording. Al deze verschillen zullen leiden tot een uiteenlopende behoefte aan passende oefenvormen en instructie, dit kan door middel van activerende werkvormen. Niet voor elk kind zal dezelfde manier het meest geschikt zijn waardoor het aanbod van differentiatie in de groep van belang is.

3.2.3 Kalenderleeftijd

Verschil in kalenderleeftijd heeft ook te maken met het verschil in cognitieve ontwikkeling. Er wordt van oudere kinderen meestal meer verwacht dan van een jonger kind. Dit gaat dan over de ervaring, groei van de denkprocessen en het kennisbezit. Kinderen van precies dezelfde kalenderleeftijd kunnen tevens ook sterk in capaciteiten verschillen. Er kan sprake zijn van een ontwikkelingsachterstand of ontwikkelingsvoorsprong.

Niet al deze manieren zijn geschikt voor elke leerling, de onderwijsbehoefte van elke leerling is anders. Wel hebben al deze manieren invloed op de resultaten van de leerlingen.

3.3 LEERLINGRESULTATEN

Een aantal keer per jaar worden de vorderingen van leerlingen in kaart gebracht. De school gebruikt hiervoor niet-methode gebonden toetsen. De resultaten worden ondergebracht in het leerlingvolgsysteem (LVS). Dit geeft een overzicht van de behaalde resultaten van leerlingen gedurende groep 1 tot en met groep 8. Op deze manier kan de ontwikkeling van de leerling gemakkelijk in kaart worden gebracht. Op scholen zal het gebruik van het LVS verschillen, dit komt door verschil in onderwijsvisie en werkwijze. Wel stelt de inspectie dat de oorspronkelijke afspraken van WSNS (weer samen naar school) opgenomen moeten zijn in het volgsysteem van elke school. Het moet tegemoetkomen aan de minimumeisen, kerndoelen en referentieniveaus ten aanzien van de inhoud.

3.3.1 Referentieniveaus

Referentieniveaus geven aan wat leerlingen moeten kennen en kunnen in hun schoolloopbaan. De niveaus worden beschreven in de fundamentele kwaliteit (F) en de streefkwaliteit (S). De niveaus zijn cumulatief. Oftewel een leerling hoort op een hoger niveau alle vaardigheden te beheersen die op een lager niveau genoemd worden. Tijdens het opstellen stelde de commissie dat voor 75% van de leerlingen in het primair onderwijsniveau 1F haalbaar is (Inspectie van het onderwijs, 2016).

Er wordt op een nieuwe manier rekening gehouden met de leerlingenpopulatie door het CBS. Ook vervallen de aparte jaaroordelen. Op basis van de resultaten van de afgelopen drie jaar wordt een oordeel geveld (Onderwijsresultatenmodel, 2021).

3.3.2 Adviesraad voor het basisonderwijs

Volgens ARBO (Adviesraad voor het basisonderwijs) moet een leerlingvolgsysteem een aantal elementen bevatten zoals leerlijnen, toetsen, beoordelingsnormen en registratie en evaluatie. Een leerlijn geeft aan welke doelen een kind op een bepaald moment zou moeten beheersen. Bij de toetsen die op een aantal momenten in het jaar afgenomen worden is per leerling een ontwikkelingsverloop ontstaan. Hieruit kan worden gehaald of een bepaald onderwijsdoel is bereikt. Bij beoordelingsnormen gaat het om hoe hoog de normering van bepaalde toetsen, waarnemingen, observaties met interactie of leergesprekken en dergelijke activiteiten zijn.

3.3.3 Standaardnormen

De wijze om landelijke Cito-uitslagen te noteren staat vast, dit zijn standaardnormen waarmee het niveau voor de hele school wordt bepaald. De uitslagen van de Cito-toets staat vast met een normering van I t/m V. Evalueren kan door middel van een foutenanalyse of de nadruk leggen op lage scores van de leerlingen (Bongaards, B. & Sas, J., 2016).

3.3.4 Onderwijsresultatenmodel

Door de inspectie van onderwijs (n.d.) is met ingang van het schooljaar 2020/2021 een nieuw onderwijsresultatenmodel opgesteld. Met dit model worden de leerresultaten aan het einde van het jaar beoordeelt. Dit nieuwe model verschilt op een aantal punten met het huidige model. Zo wordt gekeken naar de behaalde referentieniveaus voor taal en rekenen in plaats van de gemiddelde eindtoetsscore. Niet op alle scholen wordt hetzelfde onderwijsconcept ingezet. Hier volgen twee concepten die betrekking hebben tot dit onderzoek.

3.4 ONDERWIJSCONCEPTEN

In dit onderzoek worden er twee onderwijsconcepten met elkaar vergeleken.

3.4.1 Traditioneel onderwijs

De traditionele inrichting van de school is gevormd in het klassikale onderwijs (OCO, 2009). Dit onderwijs is ingedeeld in acht leeftijdsgroepen en al deze groepen zitten in een andere klas. De leerstof en het niveau dat aangeboden wordt is per klas ingedeeld. Veel scholen proberen tegenwoordig deze indeling te doorbreken en zich meer te richten op de ontwikkeling van leerlingen (OCO, 2009).

De voordelen die horen bij het traditionele onderwijs zijn leraar-georiënteerd waarbij de leerkracht het leerproces reguleert (Hornstra, T. E. 2013). Leerlingen van dezelfde leeftijd zitten bij elkaar in de groep en de leerkracht kent al zijn leerlingen persoonlijk met individuele verschillen (Keuzegids Basisonderwijs, n.d.).

De nadelen zijn de kwaliteit van de groepsinstructie. Dit niveau kan voor een aantal leerlingen te hoog of te laag liggen doordat er op het gemiddelde niveau van de leerlingen les wordt gegeven. Hierdoor zijn de verwachtingen en standaarden van de leerkrachten lager en is het normaliter lastiger om een gemotiveerde leerkracht te vinden. (Hornstra, T. E., 2013).

3.4.2 Unitonderwijs

Volgens Booltink & Haarsten (2017) betekent unitonderwijs zowel individualiseren, differentiëren en personaliseren. Door de vrijheid die leerlingen krijgen hebben ze meer mogelijkheid om zich in eigen interesses te verdiepen. Dit houdt niet in dat leerlingen ongelimiteerde vrijheid hebben maar wel een mogelijkheid om de unieke kant van zichzelf te ontdekken. Kinderen leren meer onafhankelijk te zijn, afgestemd op eigen behoeftes en wensen. Dit houdt niet in dat de onderwijsdoelen PO worden losgelaten.

De voordelen die horen bij het unitonderwijs zijn leren van en met elkaar, talent ontwikkelen, zelfstandiger worden en onderwijs op maat. Tevens zijn er nadelen zoals het leeftijdsverschil, onrustigheid, samenwerking tussen collega's en minder communicatie tussen leerkracht en leerling. Voor meer informatie over de voor- en nadelen van het unitonderwijs, zie bijlage 8 (Wij-leren, 2018; Unitonderwijs, n.d.).

3.4.3 Verschil

Volgens Hooijmaaijers, T., Stokhof, T. & Verhulst, F. (2016) is het duidelijk dat de visie op het leren verandert. In het traditionele model gaat het om de kwantiteit van het leren, waar de leerling eerst instructie krijgt en daarna werkt aan een opdracht met evaluatie. Ook verschilt de rol van de leraar. In het traditionele model heeft de leerkracht meer verantwoordelijkheid en stuurt het proces aan.

In het unitonderwijsmodel gaat het vooral over de kwaliteit van het leerproces. Hier overlappen de processen van de les zich en heeft de leerkracht meer een begeleidende rol en krijgt de leerling meer verantwoordelijkheid. Hierbij leert de leerling te kijken met een kritische blik op het eigen leerproces.

3.5 SAMENVATTING

Opvallend in de theorie is dat de richtlijnen voor de overgang breed opgesteld zijn. Het protocol wat scholen hanteren moet gericht zijn op de leerkwaliteiten van de leerling maar ook op het kind zelf. Het is van belang dat een kind sociaal-emotioneel voldoende ontwikkeld is om door te gaan naar groep 3. Dit hoort bij het traditionele onderwijs en het unitonderwijs.

4 PROBLEEMSTELLING

4.1 ONDERZOEKSVRAAG

Welke invloed hebben traditioneel- en unitonderwijs op de overgang van leerlingen van groep 2 naar groep 3?

De onderzoeksvraag is zo opgesteld dat het gericht is op groep 2 en 3. Deze overgang is het grootst van het spelen naar het leren. Naar aanleiding van het contact met de scholen is deze overgang het uitgangspunt van het onderzoek geworden. Op de School A wordt er op een traditionele manier onderwijs aangeboden. Op School B wordt sinds kort met het unitonderwijs gewerkt. Dit is een uitgangspunt van het onderzoek, omdat er een groot verschil tussen deze twee onderwijsconcepten is. Aan de hand van het antwoord op deze vraag worden aanbevelingen geschreven.

4.2 DEELVRAGEN

Om een volledig antwoord te krijgen op de onderzoeksvraag zijn de volgende deelvragen opgesteld:

1. In hoeverre verschilt het huidige onderwijsconcept van de School A met het onderwijsconcept van School B?
2. Wat is de huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3 op de School A en op School B?
3. Hoe wordt de overdracht van leerlinggegevens en -resultaten van groep 2 naar groep 3 gerealiseerd op de School A en op School B?
4. Hoe wordt een differentiërend onderwijsaanbod gerealiseerd dat aansluit in groep 2 en 3 op de School A en op School B?

De antwoorden op de deelvragen geven een goed beeld van de verschillende onderwijsconcepten en geven weer waarom de overgang van groep 2 naar groep 3 als groot wordt gezien. Ook wordt er gekeken naar het verschil in het aanbieden van onderwijs en op welke manier een leerling in beeld wordt gebracht.

4.3 ONDERZOEKSDOEL

Het doel van dit vergelijkend onderzoek is de overeenkomsten en verschillen bepalen tussen twee onderwijsconcepten. (Van der Donk, C. & Van Lanen, B., 2021).

Dit onderzoek gaat over de overgang van groep 2 naar groep 3, waarbij het traditionele onderwijs wordt vergeleken met het unitonderwijs. Door op beide scholen te observeren en interviews af te nemen wordt er een goed beeld geschetst van beide scholen. Het vergelijken van de resultaten en conclusies leidt uiteindelijk tot aanbevelingen met ideeën om de overgang voor zowel de kinderen als de leerkrachten gemakkelijker te maken.

Tijdens het opstellen en uitvoeren van het onderzoek kwamen er steeds meer dingen naar voren. Zo zaten beide scholen al langere tijd met het probleem van de overgang van groep 2 naar groep 3. Het is relevant aangezien dit probleem jaarlijks weer terugkomt. Elk jaar is het urgent voor leerlingen en leerkrachten dat groep 2 en groep 3 zo goed mogelijk op elkaar aansluiten.

4.4 HYPOTHESE

Er wordt verwacht dat het verschil van het onderwijsconcept op beide scholen zowel verschilt in de manier van onderwijs geven als in de resultaten van leerlingen.

Volgens Hooijmaaijers et al., (2016) gaat het in het traditionele onderwijs over de kwantiteit en het unitonderwijs over de kwaliteit van het leerproces. Door deze kennis van theorie is de verwachting dat er op de School Ameer van de leerlingen wordt verwacht op een lesdag dan op School B. De verwachting van de overgang is dat het op de scholen lastig is om de ontwikkelingslijn te realiseren. Dit komt mede door de leerlingresultaten, die naar alle waarschijnlijkheid op School B hoger zijn dan op de School A. Dit door de leerlingpopulatie, beschikbaar lesmateriaal en de culturele kwestie. Mede door deze redenen is het aanbod van differentiërend onderwijs minder.

5 ONDERZOEKSAANPAK

In dit hoofdstuk wordt beschreven hoe hoofd- en deelvragen in de praktijk beantwoord worden.

5.1 ONDERZOEKSGROEP

Het onderzoek wordt op twee verschillende scholen uitgevoerd, deze scholen bevinden zich op Curaçao en in Friesland. Er is een intern begeleider en een adjunct-directrice van de School A bij betrokken samen met de leerkrachten van groep 2 en 3. Op School B zijn de intern begeleider en de leerkrachten van groep 2 en 3 betrokken. De dataverzameling zal ook met deze betrokkenen en in deze groepen plaats vinden. De kinderen van beide scholen hebben een andere cultuur en leefomgeving, de niveauverschillen zijn dan ook groot. Veel kinderen op Curaçao spreken Nederlands niet als eerste taal. Dit worden NT-2 leerlingen genoemd. Zij krijgen het Nederlands van huis uit niet mee. In Friesland zijn ook NT-2 leerlingen die in tegenstelling tot Curaçao wel Nederlands kennen voordat ze op de basisschool komen.

5.2 ETHISCHE KWESTIES

Er is een mogelijkheid dat niet alle leerkrachten open staan voor de observaties en interviews. Leerkrachten hebben niet altijd interesse om te anticiperen in een onderzoek. De observaties zouden mogelijk niet kunnen plaatsvinden door corona. Leerkrachten kunnen weigeren om mensen toe te laten in hun lokaal. Het uiteindelijke doel is dat voor deze leerkrachten de manier van lesgeven gemakkelijker aangeboden kan worden. Wanneer dit het geval is, wordt dit opgelost door in andere groepen te kijken, er zijn zes groepen waar ik de observaties uit kan voeren.

5.3 DATAVERZAMELING

In de tabel hieronder is beschreven hoe het onderzoek uitgevoerd wordt en hoe de resultaten worden verzameld. Om antwoord te geven op de hoofdvraag en deelvragen zijn meetinstrumenten, theorie en personen nodig. Per deelvraag is geformuleerd hoe deze informatie wordt verkregen. Daarnaast zijn in de bijlagen de observatie, interviewvragen en de analyse van de vergadering te vinden.

Volgens de Graauw, G. (n.d.) zijn er twee soorten onderzoeksmethoden. Kwalitatief onderzoek is op diepgaande informatie gericht. Het bestaat uit meningen, wensen, behoeften en motivaties van de betrokkenen. Kwantitatief onderzoek gaat over de hoeveelheid deelnemers die bij het onderzoek betrokken zijn (de Graauw, G., n.d.) In de onderstaande tabel zijn de gegevens van de onderzoeksactiviteiten te vinden. Daarnaast zijn in bijlage twee en in bijlage vier de vragen voor het interview de observaties te vinden.

Deelvraag	Instrument	Onderzoeks- methode	Planning	Verwerking
In hoeverre verschilt het huidige onderwijsconcept op de School Aen op School B?	<i>Tekstbronnen bestuderen</i> Er wordt literatuur opgezocht en een interview afgenomen. Deze wordt opgenomen.	Kwalitatief	t.z.t.	Dit wordt verwerkt in een schema met platte tekst.
Wat is de huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3 op de School Aen op School B?	<i>Bevragen</i> Er wordt een interview afgenomen. Deze wordt opgenomen.	Kwalitatief	01-09-2021 07:00 uur. Na de observaties een interview met een leerkracht om zo de vragen tijdens de observaties beantwoord te krijgen.	Dit interview wordt verwerkt in een schema met platte tekst en vanuit hier worden vragen voor de andere interviews opgesteld.
Hoe wordt de overdracht van leerlinggegevens en -resultaten van groep 2 naar groep 3 gerealiseerd op de School Aen op School B?	<i>Bevragen</i> Er wordt een interview afgenomen. Deze wordt opgenomen.	Kwalitatief	07-09-2021 08:00 uur. Na het interview met de leerkracht een interview met de lb'er om de informatie te koppelen aan de resultaten.	Dit interview wordt verwerkt in een schema met platte tekst.
Hoe wordt een differentiërend onderwijsaanbod gerealiseerd dat aansluit in groep 2 en 3 op de School Aen op School B?	<i>Observeren</i> Er wordt geobserveerd in de groepen 2 en 3.	Kwantitatief/ Kwalitatief	<i>In de weken 34 tot en met 37.</i> Door te beginnen met observaties wordt er een beeld geschetst van het huidige onderwijsconcept.	Deze observaties worden verwerkt in een schema met platte tekst.

5.4 BETROUWBAARHEID ONDERZOEK

De onderzoeksinstrumenten zijn valide en betrouwbaar. Er is vooronderzoek gedaan of de behaalde informatie noodzakelijk is voor het beantwoorden van de hoofdvraag. Door deze manieren van informatieverzameling wordt duidelijk hoe onderwijs in de praktijk eruitziet. In de theorie worden een aantal belangrijke informatiestukken opgezocht en geanalyseerd om te kijken of dit bij het onderzoek past. In de praktijk wordt geobserveerd en betrokkenen worden bevraagd. Dit wordt op een valide manier uitgevoerd. Uiteindelijk worden alle gegevens geanalyseerd en worden de gegevens van de verschillende scholen met elkaar vergeleken. Hierna worden de aanbevelingen opgesteld.

Onderzoeksactiviteiten:

- Bronnenonderzoek: aan de hand van dit onderzoek kan worden bekeken wat de mogelijkheden zijn. Er wordt onderzocht wat er in de literatuur gezegd wordt over verschillende onderwerpen en er wordt gekeken naar verschillen tussen onderwijsconcepten. Er wordt gekeken naar de betrouwbaarheid van de bronnen. Dit gebeurt veel door het gebruik van wetenschappelijke bronnen.
- Observatie: op deze manier wordt er een duidelijk beeld geschetst hoe de huidige situatie op de scholen is. Er wordt vooral gekeken naar de manier van onderwijs en hoe de leerlingen hierop reageren. Door dit te analyseren en naar de verbeterpunten te kijken kan gekeken worden naar een passende strategie om optimaal onderwijs aan ieder kind te bieden.
- Interviews: er wordt gekeken naar de leerlingresultaten van eind groep 2, eigen ervaringen van de leerkracht en het perspectief van de adjunct-directrice en de intern begeleider. De meningen zijn belangrijk omdat het onderzoek voor iedereen van belang is om zo de ideale situatie te kunnen schetsen. Leerkrachten moeten uiteindelijk met dit plan kunnen werken.

5.5 RANDVOORWAARDEN

Onderzoeksactiviteit 1: observeren

De observaties vinden op de School A plaats in de week 34 tot en met week 37. De lesdag op Curaçao duurt van 07:10 uur tot 12:10 uur. Door het Coronavirus gaan de kinderen niet allemaal om dezelfde tijd naar huis. De school is 's middags gesloten vanwege de temperaturen die hoog oplopen. De concentratie van de leerlingen is laag wanneer zij in deze hitte moeten leren.

Op School B vinden de observaties in de week 47 tot en met week 3. De observaties vinden plaats op maandag. Verder zijn er geen bijzonderheden betreft de lesdagen.

De observaties worden uitgevoerd in twee groepen 2 en in twee groepen 3. Tijdens de observaties worden aantekeningen gemaakt zodat steekwoorden en opvallendheden genoteerd kunnen worden. Er zijn geen financiële middelen nodig. Wel is de toestemming van de desbetreffende leerkracht belangrijk.

Onderzoeksactiviteit 2: interviews

Het interview met de leerkracht van groep 3 wordt afgenomen voor schooltijd. Op dit tijdstip zijn er nog geen leerlingen en is het rustig in de school. De kinderen komen vanaf 07:00 uur op school, het interview zal half zeven plaats vinden. Interviews met de adjunct-directrice en de intern begeleider vinden plaats tijdens in de ochtend tijdens de lessen.

Op School B zijn de interviews met de leerkrachten na schooltijd ingepland. Het interview met de intern begeleider vindt plaats tijdens schooltijd.

De interviews vinden fysiek plaats en zal worden opgenomen. De opnames wordt gebruikt bij de verwerking van het interview.

Onderzoeksactiviteit 3: vergadering

De vergadering vindt na schooltijd op de School A plaats van 13:30 uur tot 15:00 uur.

Aanwezig zijn de leerkrachten van groep 3, adjunct-directrice, intern begeleider en remedial teacher. De vergadering is vertrouwelijk en wordt niet opgenomen, wel worden steekwoorden en opvallende kwesties genoteerd.

6 RESULTATEN

In dit hoofdstuk wordt het plan van aanpak geëvalueerd. De werkwijze van dataverzameling en resultaten van de observaties en interviews worden weergegeven. Tijdens het verzamelen van de gegevens is er gebruik gemaakt van verschillende onderzoeksmethoden; observaties, interviews en literatuurstudie. Het format van de onderzoeksinstrumenten is vastgelegd in bijlage 3.

6.1 VERSCHIL PLAN VAN AANPAK EN UITVOERING

Tijdens de uitvoering van het plan van aanpak zijn een gering aantal afwijkingen opgetreden. De observaties zijn in alle betrokken groepen uitgevoerd. Interviews zijn zowel op de School Aals op School B afgenomen. Door volledige uitvoering van het plan van aanpak zijn er geen wijzigingen voor het gevolg van het onderzoek. De resultaten zijn volledig en zorgen voor een valide aanbeveling.

6.2 OBSERVATIES

Het doel van de observaties in de groepen 2 en 3 luidt een beeld te krijgen van het differentiërende onderwijs en de leerresultaten van de leerlingen.

Tijdens de observaties is er een beeld verkregen over de overgang van groep 2 naar groep 3. De dagindeling op de School A en School B varieert. Op de School A zitten de kinderen in groep 2 een lange tijd in de kring terwijl dit op School B meer wordt afgewisseld. Tijdens de kringmomenten op de School A wordt de stof op één niveau aangeboden. De kringmomenten op School B bevatten differentiërende aspecten. Het verschil in de groepen is dat op de School A groep 2 alleen in een lokaal zit terwijl op School B de groepen 1 en 2 een lokaal delen.

Differentiatie tijdens het spelen wordt gerealiseerd door veel aan spelmogelijkheden aan te bieden. Op deze manier kunnen leerlingen ervoor kiezen om de uitdaging op te zoeken. Uit onderzoek is gebleken dat de spanningsboog van de kinderen in groep 2 op de School A lager ligt dan op School B. Kinderen op de School A zijn langer met een activiteit bezig. Hierdoor is de concentratie lager en dat is mede te zien in groep 3.

In groep 3 worden de vakken door gebruik van methodes aangeboden. Door grote groepen en niveauverschil is op de School A geen tijd over voor energizers, vrije tijd of een spel tussendoor. Tijdens de lessen wordt dit niet ingezet. Op School B wordt meer gecombineerd met de vakken, energizers of gekoppelde activiteiten. De uitgewerkte observaties zijn te lezen in bijlage 2.

6.3 INTERVIEWS

De volledige interviews zijn opgenomen in bijlage 5 waarvan de conclusies van de interviews in bijlage 6 zijn geformuleerd.

7 CONCLUSIE, AANBEVELINGEN EN DISCUSSIE

In dit hoofdstuk is antwoord gegeven op de vraag: Welke invloed hebben traditioneel- en unitonderwijs op de overgang van leerlingen van groep 2 naar groep 3? Daarvoor wordt u eerst meegenomen naar de antwoorden op de verschillende deelvragen. Vervolgens komen de antwoorden samen in de conclusie. Aan de hand hiervan worden de aanbevelingen geformuleerd en worden de ontstane discussiepunten verteld.

7.1 BEANTWOORDEN DEELVRAGEN

Onderstaand worden de deelvragen beantwoord.

7.1.1 Het huidige onderwijsconcept van de School A en van School B

De School A:

Eén van de nadelen van het traditionele onderwijs is de kwaliteit van de groepsinstructie (Hornstra, T. E., 2013). Dit niveau kan voor een aantal leerlingen te hoog of te laag liggen doordat er op het gemiddelde niveau van de leerlingen les wordt gegeven (Hornstra, T. E., 2013). Dit is opvallend in groep 2 wat er op aansluit dat de leerkrachten een eigen onderwijsvisie hebben (Bijlage 2; tabel 3).

Tijdens de observatie van groep 3 op de School A komt naar voren dat de leerlingen in grote aantallen de methodelessen aangeboden krijgen. Er is weinig tijd voor de verdiepende instructie. Dit kan opgelost worden door meer gebruik te maken van de reken- en taalspellen wat zorgt voor activerende lessen waar differentiatie kan worden toegepast. Deze manier van leren kan niet optimaal worden gerealiseerd door het financiële tekort en het onderwijssysteem op Curaçao. Dit blijkt uit het interview met de Adjunct-directrice.

School B:

Volgens Wij-leren, 2018; Unitonderwijs, n.d. zijn er voor- en nadelen opgesteld die horen bij het unitonderwijs. Tijdens de observatie in groep 1/2 wordt er rekening gehouden met het niveau door de binnen- en buitenkring in de groep. De verdiepende en differentiërende instructie wordt in groep 2 aangeboden. Er is een onderwijsassistent aanwezig die groep 1 op dat moment begeleidt. Deze voordelen zorgen voor onderwijs op maat voor ieder kind wat aansluit bij groep 3 waar de leerlingen leren zelfstandig over eigen taken te beschikken (Wij-leren, 2018; Unitonderwijs, n.d.). Dit komt naar voren tijdens de klassenvergadering van unit 2.

Uit het interview met de intern begeleider komt naar voren dat door corona geen uitspraak over de overgang van traditioneel- naar unitonderwijs kan worden gedaan. Er wordt aandacht besteed aan het niveau van de leerlingen zodat die aansluit op andere groepen.

7.1.2 De huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3

De School A:

Opvallend tijdens het interview met de leerkracht van groep 3 is dat de kinderen niet genoeg tijd hebben om te wennen aan de overgang.

Van belang is om vanaf het begin de resultaten en het huiswerk van de leerlingen in de gaten houden. Zo kan er vroegtijdig naar een oplossing worden gezocht.

Uit het interview met de intern begeleider is gebleken dat er naar alle doelen in het leerlingvolgsysteem wordt gekeken bij de overgang. Dit wordt verwerkt in de rapporten.

De overgang is groot door het gebrek aan spelen in groep 3. Dit komt overeen met het interview met de leerkracht van groep 3.

Scholen en schoolbesturen bepalen zelf de doorstroom van leerlingen in de school. Wel hanteren de meeste scholen een protocol (Huizenga et al., 2016). Tijdens het interview met de adjunct-directrice kwam naar voren dat er geen protocol aanwezig is maar hier wel belang bij is. Hierbij is het belangrijk dat de stof bij de kleuters op dezelfde manier aangeboden wordt als in groep 3. Volgens Huizenga et al. (2016) was de bedoeling een doorgaande lijn te creëren van groep 2 naar groep 3 waarbij het leer- en ontwikkelingsproces van kinderen niet wordt verstoord.

School B:

Volgens Zwiers (2017) moet de totale persoonlijkheidsontwikkeling van het kind klaar zijn en het kind moet openstaan om nieuwe dingen te leren. Wil het kind nog spelen dan is het kind nog niet schoolrijp. De leerkracht van groep 1/2 geeft in het interview aan dat er naar de schoolrijpheid van het kind moet worden gekeken. Op het moment dat leerlingen achterlopen op bepaalde aspecten kan hier aandacht aan worden besteed en wordt het kind hierin ondersteund (Huizenga et al. (2016).

De leerkracht geeft aan dat de eisen en leerlijnen van groep 2 niet altijd even duidelijk zijn. De leerkracht van groep 3 vindt dat het aanhouden van de methode belangrijk is. Doelgericht met de zaakvakken bezig zijn zorgt voor een effectieve tijdsbesteding bij de kleuters. Hierbij worden doelen en methodes gecombineerd in de les.

Scholen en schoolbesturen bepalen zelf de doorstroom van leerlingen in de school. Wel hanteren de meeste scholen een protocol (Huizenga et al., 2016). Tijdens het interview met de intern begeleider is gebleken dat een protocol voor de overgang van groep 2 naar groep 3 vereist is.

7.1.3 De overdracht van leerlinggegevens en -resultaten

Na een aantal maanden in groep 3 wordt er gekeken naar de nazorg voor leerlingen. Onderlinge communicatie tussen leerkrachten van groep 2 en 3 is van groot belang voor de leerlingen (Zwiers 2017).

De School A:

Volgens Zwiers (2017) zijn er een aantal eisen waar het kind aan moet voldoen op sociaal-emotioneel gebied. Bij de overdracht wordt dit duidelijk overlegd. De huiswerkgegevens en werkhouding zijn belangrijk bij de overdracht geeft de leerkracht van groep 3 aan tijdens het interview.

Tijdens het interview met de adjunct-directrice en de intern begeleider is gebleken dat halverwege het jaar naar de ontwikkeling en werkhouding van de leerling wordt gekeken. Dit wordt eventueel met de ouders besproken.

Leerkrachten volgen de leerlingen aan de hand van een leerlingvolgsysteem. De doelen staan hier in en worden verwerkt in de rapporten.

Volgens Zwiers (2017) wordt halverwege groep 2 gekeken naar de ontwikkeling van de leerlingen en de gerichtheid van de leerlingen tijdens het spelen. Bij leerlingen kan er sprake zijn van specifieke ontwikkelingsproblemen. Wanneer dit voorkomt wordt de overgangsbeslissing van groep 2 naar groep 3 overwogen.

School B:

Eén van de nadelen van het unitonderwijs komt naar voren in het interview met de leerkracht van groep 1/2. De samenwerking tussen leerkrachten op school-breed niveau en in de units moet goed gaan (Wij-leren, 2018; Unitonderwijs, n.d.). Door het unitonderwijs is het contact tussen unit 1 en unit 2 niet beter geworden.

Er wordt geobserveerd in de groepen. Dit wordt geregistreerd in het leerlingvolgsysteem. Leerkrachten kunnen kindgegevens gemakkelijk invoeren, bewaren en ophalen. Er wordt tevens met de ouders overlegd op welke manier de leerlingen optimaal kunnen ontwikkelen. Dit gesprek is vaak deels opgebouwd uit de gegevens van het leerlingvolgsysteem (Zwiers, 2017). Tijdens het interview met de leerkracht van groep 3 kwam naar voren dat het leerlingvolgsysteem niet volledig wordt ingevuld wat zorgt voor belemmeringen in het begin van groep 3. De fysieke overdracht is duidelijk.

7.1.4 Een differentiërend onderwijsaanbod

De School A:

Differentiatie toont zich in het didactisch handelen, de onderwijsvisie, de grondhouding en persoonlijke visie van de leraar. (Coubergs, Struyven, Engels, De Martelaer en Cools. 2013). Tijdens de observaties in de groepen 2 is opgevallen dat door verschil in visie het onderwijsaanbod in alle groepen op de School Avariërend is.

De leerkracht van groep 3 geeft in het interview aan dat met behulp van een schema de leerlingen op niveau worden ingedeeld. Op deze manier krijgen de kinderen het werk gedifferentieerd aangeboden. Interne- en externe begeleiding is mogelijk.

Opvallend tijdens het interview met de intern begeleider is dat er vanuit huis niet veel aandacht aan het leren wordt besteed. Wel bij de naschoolse opvang.

De nadelen van traditioneel onderwijs is de kwaliteit van de groepsinstructie (Hornstra, T. E., 2013). Dit komt naar voren in het interview met de adjunct-directrice. Doordat leerkrachten laagopgeleid zijn kan er geen optimaal onderwijsaanbod gerealiseerd worden. Verschillende visies zorgt niet voor optimale samenwerking.

School B:

Door goede communicatie, samen spelen, afspraken maken en samen dingen te ondernemen leren kinderen veel. Hierdoor kun je doelgerichter aan het werk en kun je als leerkracht het kind meer bieden. Dit zorgt voor meer uitdaging, differentiatie en werken op eigen niveau (Hooijmaaijers, T., Stokhof, T. & Verhulst, F., 2016). Dit valt op tijdens de observatie bij de klassenvergadering in unit 2.

De leerkracht van groep 1/2 geeft tijdens het interview aan dat er met bouw en in de werkboekjes en -bladen differentiatie aangeboden wordt. Dit sluit aan bij de theoretische onderbouwing van Couborgs, Struyven, Engels, De Martelaer en Cools. (2013). Op deze wijze wordt er een maximaal leerrendement voor alle leerlingen gerealiseerd.

Tijdens het interview met de leerkracht van groep 3 is gebleken dat de basis spelonderwijs aan de leerlingen wordt aangeboden. Zwakke leerlingen zitten vooraan en krijgen meer persoonlijke begeleiding.

7.2 CONCLUSIE

Met de gegevens uit de bovenstaande paragrafen wordt de hoofdvraag beantwoord. De verzamelde gegevens zijn relevant voor de bovengenoemde onderzoeksgroep. De resultaten zijn expliciet gericht op de overgang van groep 2 naar groep 3.

Er zijn verschillende invloeden vanuit het traditioneel- en unitonderwijs op de overgang van leerlingen van groep 2 naar groep 3.

In het traditionele onderwijs sluit de leerstof in groep 2 niet voldoende aan op groep 3. Het is belangrijk dat de stof bij de kleuters op dezelfde manier aangeboden wordt als in groep 3. Spelend leren in groep 2 wordt niet doorlopend aangeboden in groep 3 en de voorbereiding op groep 3 is onvoldoende. Deze aspecten sluiten aan bij de verschillende visies van de leerkrachten waardoor verschil in onderwijs ontstaat.

In groep 3 zijn de methodelessen klassikaal waardoor niveauverschil en differentiatie niet optimaal te realiseren is. Dit heeft mede te maken met het financiële tekort in het onderwijs.

Tot slot is er geen actueel protocol voor de overgang van groep 2 naar groep 3. Van belang is een protocol dat aansluit bij de missie en visie van de school.

In het unitonderwijs is er ruimte voor verdieping, extra begeleiding en uitdaging door de aanwezigheid van een onderwijsassistent. De schoolrijpheid van een leerling is bepalend en wordt aangegeven tijdens de overgang. Het leerlingvolgsysteem wordt niet altijd volledig ingevuld waardoor verwarring ontstaat over kwaliteiten van de leerlingen begin groep 3.

Er wordt aangegeven dat het aanhouden van de methode en gericht werken aan de zaakvakken zorgt voor een effectieve tijdsbesteding bij de kleuters. Dit wordt niet altijd zo ervaren, wat ervoor zorgt dat de overgang van groep 2 naar groep 3 niet op elkaar aansluit. Tot slot is er geen actueel protocol voor de overgang van groep 2 naar groep 3. Van belang is een protocol dat aansluit bij de missie en visie van de school.

7.3 VERWACHTINGEN

Voorafgaand aan het onderzoek is er een probleemstelling ontstaan. De aanleiding was dat er meer aandacht aan de overgang van groep 2 naar groep 3 moet worden besteed. Er wordt verwacht dat het verschil van het onderwijsconcept op beide scholen zowel verschilt in de manier van onderwijs geven als in de resultaten van leerlingen. De verwachting van de overgang is dat het op de scholen lastig is om de ontwikkelingslijn te realiseren.

Uit het praktijkonderzoek op beide scholen is naar voren gekomen dat het invoeren van een protocol zorgt voor een doorgaande lijn tussen groep 2 en groep 3. Dit protocol zorgt ervoor dat leerlingen in groep 2 voldoende kennis opdoen die in groep 3 uitgebreid kan worden. Ook zorgt het protocol ervoor dat spelenderwijs leren in groep 3 gerealiseerd kan worden. Hierdoor kunnen de doelen en methodes worden gecombineerd wat leidt tot duidelijkheid in de leerlijn.

7.4 AANBEVELINGEN

Uit onderzoek is gebleken dat het gebrek aan een protocol invloed heeft op de overgang van leerlingen van groep 2 naar groep 3. Belangrijk is dat het protocol aansluit bij de missie en visie van de school en de leerkracht. Dit protocol zorgt voor overzicht, structuur en een duidelijk beeld wat leerlingen moeten beheersen eind groep 2. In dit protocol komt naar voren dat een doorgaande lijn gecreëerd wordt waarbij het leer- en ontwikkelingsproces van kinderen niet wordt verstoord. Dit houdt in dat de stof van groep 2 aansluit op de stof van groep 3.

Van belang is dat gegevens in het leerlingvolgsysteem ingevoerd, bewaard en opgehaald kunnen worden. Dit zorgt voor een duidelijk overzicht van leerlingresultaten en persoonlijke ontwikkeling van het kind. Ook zorgt dit voor een goed beeld van de actuele leerlijn.

7.4.1 School A

Unitonderwijs is niet geschikt voor de School A. Begeleiding op eigen niveau kan wel gerealiseerd worden door groep 3 in twee niveaugroepen te verdelen. Een groep die belang heeft bij extra instructie en een groep die zelfstandig aan de slag kan. Hierbij kunnen de leerinhouden differentiërend aangeboden worden.

Wanneer leerlingen van groep 8 ingezet worden om met leerlingen van groep 3 te lezen is er meer tijd en ruimte voor het lezen. Tevens krijgen leerlingen van groep 8 een verantwoordelijkheidstaak en zelfvertrouwen.

Werken met concrete materialen zorgt voor een positief effect op het leren. Bij hoekenwerk kan dit thematisch en coöperatief geïntroduceerd worden waardoor leerlingen zelf kunnen ontdekken.

In groep 2 is het belangrijk dat leerlingen kennis maken met het werken aan doelen en leerlijnen. De stof moet op elkaar aansluiten. De leerstof in groep 2 moet herkenkend zijn voor de leerlingen in groep 3.

Van belang is dat de onderwijsvisies van leerkrachten op elkaar aansluiten.

7.4.2 School B

Belangrijk is dat de onderwijsvisies van leerkrachten op elkaar aansluiten. Op deze manier kan het onderwijs op elkaar aansluiten. De leerlijnen en doelen combineren met behulp van het EDI-model zorgt ervoor dat de leerlingen de stof goed beheersen. Door dit in groep 2 te introduceren zorgt het voor een doorgaande lijn naar groep 3.

Differentiatie kan bij de kleuters aangeboden worden door na te gaan welke leerlingen behoefte hebben aan extra instructie. In groep 3 hebben niet alle leerlingen belang bij de gehele instructie.

Belangrijk is dat het spelend leren in groep 3 aangeboden wordt. Optioneel is thematisch werken waarbij coöperatief werken bewust wordt ingezet. Leerlingen werken in hoeken waar ruimte is voor eigen inbreng.

7.5 DISCUSSIE

Tijdens de uitvoering is de validiteit van het onderzoek gunstig gebleven. Ondanks de coronapandemie zijn interviews en observaties afgenomen. Er is voldoende informatie verzameld en de resultaten zijn geanalyseerd en er is antwoord verkregen op de hoofd- en deelvragen.

Volgens Huizenga et al. (2016) wordt een doorgaande lijn gecreëerd van groep 2 naar groep 3 waarbij het leer- en ontwikkelingsproces van kinderen niet wordt verstoord. Dit betekent bijvoorbeeld meer spelenderwijs leren in groep 3. Vaak gebeurt het tegenovergestelde. In groep 1 en 2 is er vaak minder ruimte voor het spelend- en ontdekkend leren. Uit het onderzoek zijn een aantal kritische vragen naar voren gekomen die hier op aansluiten. Deze vragen hebben te maken met de invoer van het protocol. Belangrijk is de essentie van het protocol. Het moet bij de missie en visie van de school en de leerkrachten passen om passend onderwijs aan ieder kind te bieden. Het is van belang dat de invoer van het protocol zorgt voor een doorgaande lijn tussen groep 2 en groep 3. Een vervolgonderzoek kan nagaan dat het protocol resultaatgericht uitgevoerd wordt. Door de leerlingresultaten en leerkrachtersvaringen te bestuderen en vergelijken kan een overzicht opgesteld worden.

Uit ervaring gesproken vind ik dat spelenderwijs leren belangrijk is voor de ontwikkeling van leerlingen. Spelenderwijs- en ontdekkend leren is van belang de kleuters en in groep 3. Het protocol zou ook op deze manier van lesgeven moeten aansluiten zodat leerlingen zich optimaal ontwikkelen en er een doorgaande lijn ontstaat.

BRONNENLIJST

- Bongaards, B. & Sas, J. (2016). *Praktijkboek passend onderwijs opbrengstgerichte ondersteuning op de basisschool*. Groningen, Nederland: Noordhoff Uitgevers.
- Booltink, L. & Haartsen, I. (6 juni 2017). *Evaluatie van de effectiviteit van het Unitonderwijs (eerste conceptversie)*. Geraadpleegd op 13 september 2021, van [SOPOW - Eindrapportage_unitonderwijs.pdf \(nicolaaszandvoort.nl\)](#)
- Coubergs, C., Struyven, K., Engels, N., De Martelaer, K., & Cools, W. (2013). *Binnenklasdifferentiatie. Leerkansen voor alle leerlingen*. (Praktijkgerichte literatuurstudies onderwijsonderzoek). Leuven: Acco.
- De Graauw, C. (n.d.). *Kwalitatief en kwantitatief onderzoek: wat is dat?*. Geraadpleegd op 20 september 2021, van <https://www.claudiadegraauw.nl/kwalitatief-en-quantitatief-onderzoek-wat-wat/>
- Field, E. (2016). *Het systeem van Parnassys*. Geraadpleegd op 14 september 2021, van <http://www.edgarfield.nl/het-systeem-van-parnassys/>
- Foto's planbord groep twee. (2021). Kijk bijlage 9
- Hooijmaaijers, T., Stokhof, T. & Verhulst, F. (2016). *Ontwikkelingspsychologie voor leerkrachten in het basisonderwijs*. Assen, Nederland: Koninklijke Van Gorcum.
- Hornstra, T. E. (2013). *Motivational developments in primary school: Group-specific differences in varying learning contexts*. Geraadpleegd op 13 september 2021, van [- \(uva.nl\)](#)
- Huizenga et al. (2016). *Doorstroom van kleuters Is het kind klaar voor groep 3, of is groep 3 klaar voor het kind?* Geraadpleegd op 13 september 2021, van <https://www.poraad.nl/files/themas/onderwijsinhoud-en-opbrengsten/brochure-doorstroom-van-kleuters.pdf>
- Inspectie van het onderwijs (januari 2021). *Onderwijsresultatenmodel PO*. Geraadpleegd op 14 september 2021, van file:///C:/Users/Eigenaar/Downloads/Onderwijsresultatenmodel_voor_het_primair_onderwijs_+versie+jan+2021.pdf
- Inspectie van het onderwijs (maart 2016). *Taal en rekenen aan het einde van de basisschool*. Geraadpleegd op 7 oktober 2021, van <file:///C:/Users/Eigenaar/Downloads/taal-en-rekenen-aan-het-einde-van-de-basisschool.pdf>
- Jonassen, D. H. & Grabowski B. L. (1993) *Handbook of Individual Differences, Learning and Instruction*. Geraadpleegd op 7 oktober 2021, van <https://www.taylorfrancis.com/chapters/mono/10.4324/9780203052860-16/impulsivity-reflectivity-cognitive-tempo-david-jonassen-barbara-grabowski?context=ubx&refId=d02989f7-ff20-4e82-9acf-027a0fe78877>
- Kaldeway, J. (2004) *Leerstijlen: een poging tot synthese*. Geraadpleegd op 7 oktober 2021, van file:///C:/Users/Eigenaar/Downloads/Kaldeway_TVHOSynthese.pdf

Keuzegids Basisonderwijs (n.d.). *Traditioneel Basisonderwijs*. Geraadpleegd op 13 september 2021, van <http://basisonderwijs.nu/traditioneel-onderwijs>

Oarsprong. (2021). Logo Bernemierskip School B, van ...

Onderwijsconsument. (17 augustus 2009). *Klassikaal onderwijs*. Geraadpleegd op 13 september 2021, van [Klassikaal Onderwijs - OCO \(onderwijsconsument.nl\)](http://Klassikaal Onderwijs - OCO (onderwijsconsument.nl))

Van der Donk, C. & Van Lanen, B. (2021). *Praktijkonderzoek in de school*. Bussum, Nederland: Coutinho.

Veen, A., Karssen, M., Van Daalen, M., Roeleveld, J., Triesscheijn, B. & Elshof, D. (2013). *De aansluiting tussen voor- en vroegschoolse educatie en tussen vroegschoolse educatie en groep 3*. Geraadpleegd op 14 september 2021, van https://pre-cool.kohnstamminstituut.nl/pdf/kohnstamm_892.pdf

VPCO. (2021). *School AF.O.* van <https://vpco.org/site/School A-school-fo/>

Wij-leren. (2018, 1 mei). Zijn er verschillen in leeropbrengsten en de ontwikkeling van leerlingen in unitonderwijs ten opzichte van klassikaal onderwijs? Geraadpleegd op 10 maart 2021, van <https://wij-leren.nl/leeropbrengsten-unitonderwijs-klassikaal-onderwijs.php>

Zwiers, N. (2017). *Protocol overgang van groep 2 naar groep 3*. De kameleon Katholieke basisschool den Dolder. Geraadpleegd op 13 september 2021, van <https://kameleondendolder.nl/bestanden/448712/Protocol-2017-Overgang-groep-2-naar-groep-3.pdf>

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: LOGBOEK

Datum	Wat is er gedaan?	Afspraken en opmerkingen	Andere betrokkenen dan de onderzoeker zelf
06-08-2021 9 uren	Hoofd- en deelvragen opgesteld en overlegd.	Hoofd- en deelvragen aanpassen.	Begeleider
11-08-2021 4 uren	Hoofd- en deelvragen opgesteld en overlegd.	Hoofd- en deelvragen controleren.	Begeleider
23-08-2021 t/m 25-08-2021 16 uren	Kennismaking met Michaëla. Gesprek. Observeren in de groepen 2 en 3	Overleg over de aanpak van het onderzoek en oriënteren in de groepen.	
23-08-2021 8 uren	Inleiding, probleemanalyse schrijven en brainstormen.		
27-08-2021 7 uren	Online vergadering over de opzet van de scriptie. Hierna uitwerken informatie.	Schrijven van de scriptie.	
30-08-2021 t/m 02-09-2021 21 uren	Observeren groep 2. Probleemanalyse schrijven. Observeren en lesgeven groep 3. Interview leerkracht groep 3.	Analyseren observaties en interview	
02-09-2021 3 uren	Teams vergadering Begeleider en overleg medestudenten.	Schrijven van de scriptie en opzet onderzoek klaar	Begeleider
06-09-2021 t/m 08-09-2021 21 uren	Uittypen interview leerkracht groep 3. Checken schrijfstijl verslag. Interview over resultaten eind groep 2.		
13-09-2021 t/m 15-09-2021 21 uren	Eerste twee kopjes van theoretisch kader geschreven. Groep 3A gedraaid van 11 tot half 1.		Groep 3A
15-09-2021 1 uur	Overleg Begeleider.	Aanpassen h1 t/m h3	Begeleider
14-09-2021 4 uren	Vergadering start groep 3.	Notuleren en uittypen	Leerkrachten groep 3
20-09-2021 t/m 22-09-2021 21 uren	Toepassen opmerkingen Begeleider. Interview + uittypen. Verder werken theoretisch kader.		
27-09-2021 t/m 29-09-2021 21 uren	Meelopen in de groepen 1, 3, 4 en 6.		

29-09-2021 5 uren	Gesprek Begeleider met uitwerking opmerkingen.	Volgende gesprek fysiek	Begeleider
07-10-2021 7 uren	Theoretisch kader afgemaakt.		
11-10-2021 t/m 14-10-2021 21 uren	Meelopen in de groepen en verslag overlezen.		
18-10-2021 en 19-10-2021 14 uren	Meelopen in de groepen 7, 5 en 3.		
20-10-2021 6 uren	Afmaken onderzoeksplan.	Nog een keer naar Begeleider sturen	
22-10-2021 4 uren	Gezamenlijk naar de scripties van elkaar gekeken.	Nog naar mijn moeder gestuurd	
27-10-2021 2 uren	Gesprek met Begeleider en vormgeving verslag.	Volgende week inleveren	
02-11-2021 2 uren	Kort overkijken en voor de eerste keer inleveren.		
25-11-2025 2 uren	Aanpassen probleemanalyse in een lopend verhaal en aanpassen hoofdstukken.		
29-11-2021 6 uur	Observeren ochtendprogramma groep 1/2 en uittypen verzamelde informatie.		Leerkracht groep 1/2
06-12-2021 4 uren	Overleg met stagebegeleider School B over het verslag.		Leerkracht unit 2
09-12-2021 1 uur	Gesprek Begeleider.		Begeleider
13-12-2021 7 uren	Opstellen interviewvragen en checken verslag.		
23-12-2021 1 uur	Gesprek Begeleider.		Begeleider
13-12-2021 1 uur	Gesprek Begeleider.		Begeleider
17-01-2022 7 uren	Interview Leerkracht groep 3 en intern begeleider + uittypen.		Leerkracht groep 3 Intern begeleider
18-01-2022 3 uren	Uittypen interview leerkracht groep 3 en intern begeleider.		
19-01-2022 5 uren	Interview leerkracht groep 1/2 + uittypen.		Leerkracht groep 1/2
26-01-2022 4 uur	Gesprek Begeleider + verwerking feedback.	Feedback uittypen	Begeleider
26-01-2022 7 uren	Schrijven bijlage conclusie en eindconclusie.		
17-02-2022 6 uren	Afschrijven conclusie en bijwerken resultaten.		

03-03-2022 <i>5 uren</i>	Schrijven hoofdstuk 6; resultaten.		
25-03-2022 <i>5 uren</i>	Controleren geschreven informatie en aanpassen.		
29-03-2022 <i>3 uren</i>	Spellingscontrole.		
30-03-2022 <i>3 uren</i>	Schrijven samenvatting en spellingscontrole bronnenlijst.		
31-03-2022 <i>3 uren</i>	Volledige spellingscontrole met mijn moeder en inleveren van het verslag.		

BIJLAGE 2: OBSERVEREN

Voor de observaties is in groep 3 op School B gekozen voor Brouwers H., (2010), *Kiezen voor het jonge kind*, vanaf blz. 283-290. Voor de resterende observaties is gekozen voor een eigen observatie. Deze keuze is genomen door de verschillen in onderwijs.

Observatie klassenvergadering unit 2:

- Voorzitter is een leerling uit groep 5.
- Alle leerlingen uit unit 2 hebben inbreng tijdens de vergadering.
- Leerlingen krijgen verantwoordelijkheid.
- Er wordt door leerlingen gevraagd of ze een tennisbal en springtouw mogen om in de pauze mee te spelen. Hier krijgt een leerling dan de verantwoordelijkheid voor. Op deze manier raakt het niet kwijt.
- De vergadering wordt genotuleerd.
- De zeven gewoonten komen terug tijdens de vergadering.

Observeren werken (+/- 60 minuten):

Groep 2B

Juf E.

25 augustus 2021

Themawerken

De School ACuraçao

Activiteit	Concentratieniveau	Spanningsboog	Uitvoering
Puzzel maken	5 kinderen + 0 kinderen -	3 kinderen + 2 kinderen -	Goed, 2 kinderen deden er lang over en kregen de puzzel niet af.
Kralenbord	3 kinderen + 2 kinderen -	2 kinderen + 3 kinderen -	Kinderen deden goed hun best, sommigen hadden lastige figuren die ze konden maken.
Kleuren van kleurplaat over thema school	3 kinderen + 3 kinderen -	2 kinderen + 4 kinderen -	Leerlingen luisteren goed naar de instructie om van boven naar beneden te kleuren. Ze kunnen goed tussen de lijntjes kleuren.
Kasteel	6 kinderen + 0 kinderen -	6 kinderen + 0 kinderen -	Leerlingen moesten vanaf een voorbeeld een kasteel namaken. Dit was één van de eerste keren dat ze dit deden.
Klei	6 kinderen + 0 kinderen -	3 kinderen + 3 kinderen -	Leerlingen gingen met klei voorbeelden overtrekken. Dit was voor sommige leerlingen wel makkelijk en op een gegeven moment was de concentratie er wel af.
Kring (rekenen, getal 11 leren)	Paar kinderen gedurende de gehele activiteit afgeleid.	Activiteit duurde niet heel lang waardoor de kinderen snel weer konden bewegen.	Sommige leerlingen waren erg afgeleid, ook door elkaar. Verder is de activiteit op een leuke en speelse manier gedaan. (aantallen zoeken in de klas).

Hoeken vast in het lokaal	Hoeken niet vast in lokaal (in bakken of in de kast)
Leeshoek	Bouwhoek
Huishoek	Kleed met route op de grond
	Lego

- Opvallend:
→ Tijdens het kringmoment met een taalopdracht veel interactie met de kinderen.
Wel veel sturing en begeleiding.

Observeren spelen (+60 minuten):

Groep 2A

Meester P. B.

30 augustus 2021

Themawerken

De School ACuraçao

Activiteit	Concentratieniveau	Spanningsboog	Uitvoering
Lego	3 kinderen + 0 kinderen -	2 kinderen + 1 kind -	Kinderen waren een huis aan het bouwen en hier mee aan het spelen. Ook was een jongen bezig met een waterglijbaan.
Watertafel	2 kinderen + 0 kinderen -	2 kinderen + 0 kinderen -	Deze groep kinderen was erg geconcentreerd met het water aan het spelen.
Duplo	4 kinderen + 0 kinderen -	3 kinderen + 1 kind -	Kinderen waren een groot huis aan het bouwen, ze waren goed aan het samenwerken.
Spel met getallen tot 12 en de dobbelsteen	5 kinderen + 0 kinderen -	5 kinderen + 0 kinderen -	Dit spel vinden de kinderen erg leuk. Wat mij opviel was dat ze de stippen op de dobbelsteen allemaal nog moeten tellen, dit is nog niet geautomatiseerd.
Krijtbord buiten	0 kinderen + 6 kinderen -	0 kinderen + 6 kinderen -	Kinderen waren buiten het lokaal en waren meer met elkaar bezig dan met het krijten.
Huishoek	3 kinderen + 0 kinderen -	2 kinderen + 1 kinderen -	Kinderen waren aan het spelen dat ze thuis en in een winkel waren. Ze speelden nog wel veel apart en niet veel samen.

Hoeken vast in het lokaal	Hoeken niet vast in lokaal (in bakken of in de kast)
Leeshoek	Duplo
Huishoek	Kleien
Themahoek	Lego
Watertafel	Vrij tekenen
Werkplaats	
Bouwhoek	
Krijtbord	

Opvallend:

→ Kinderen kunnen tijdens het spelen hun kaartje op het planbord verplaatsen en zo ergens anders spelen. Dit zorgt voor onrust en het wordt onoverzichtelijk in de groep. Ook zorgt dit ervoor dat je niet weet wie waar aan het spelen is.

→ Tijdens kringmoment is de leerkracht veel aan het woord en luisteren de kinderen.

Observeren werken (+- 30 min):

Groep 3B

Juf M.

31 augustus 2021

Veilig leren lezen kern 1 dag 2

De School ACuraçao

Concentratie uitleg	20 kinderen + 9 kinderen -
Meedoen uitleg	19 kinderen + 10 kinderen -
Spanningsboog	27 kinderen + 2 kinderen -
Gemaakte werk	25 kinderen + 4 kinderen -

- Algemeen over de les:
  - De leerkracht ging de klas uit voor een foto waardoor ik de les heb gegeven. Dit was een klassikale leesles. De zwakke leerlingen letten niet op en zitten bijna allemaal achterin het lokaal. De sterke leerlingen letten wel op en zitten vooral allemaal voor in de klas.
  - Leerkracht geeft ook aan dat dit de zwakkere groep 3 is. Het zijn stille leerlingen maar niet sterk in het leren.
- Opvallend tijdens de les:
  - Stem verheffen in de klas
  - Achter in de groep weinig aandacht
  - Zwakke leerlingen zitten bij elkaar in de groepjes
- Opmerkingen over het klaslokaal:
  - Hoeken in de groep
  - Leeshoek aantrekkelijker maken voor de leerlingen. Dit kan met knuffels waar de leerlingen aan kunnen voorlezen of met een paar kussens om lekker op te zitten.
  - Meer gebruik maken van de reken- en taalspellen.
  - Werkjes van leerlingen achter in de klas om het aantrekkelijker te maken maar niet storend.

Observeren ochtendprogramma (08:30-12:00):

Groep 1 & 2

Juf G.

28 kinderen (13 groep 1 & 15 groep 2)

29 november 2021

School B

Tijd	Activiteiten	Concentratie-niveau	Spanningsboog	Differentiatievormen	Opmerkingen
08:30-09:00	Kijken naar schoorsteen waar piet chocola in heeft gedaan. Welke dag is het vandaag (kort). Vertelstokje (5 kinderen). Buitenkring snel afgeleid. Trefwoordverhaal. Van te voren doel benoemd: goed luisteren. Deden kinderen dan ook goed. Aandacht van een aantal weg, gaan naar de wc. Leerling R. vier keer gewaarschuwd. Storend voor de rest.	Aantal van groep 1 en 2 die met elkaar praten en omgekeerd zitten waardoor de concentratie laag is. Bij de rest gaat dit goed.	Opvallend dat groep 2 vaak afgeleid is en de aandacht er niet lang bij kan houden. Komt misschien door buitenkring.	Differentiatievormen: Tempodifferentiatie Niveaudifferentiatie Differentiatie in leerstijl Differentiatie naar interesse Differentiatie naar voorkennis	G. had groepsbespreking. Stagiair onderwijsassistent (o.a.) begon vandaag met de kinderen in de kring.
09:00-09:15	Groep 1 kleurt de pakjesboot. Van de 12 zijn er 3 zonder pengreep. Opdracht over pakjes niet bij iedereen duidelijk. Groep 2 maakt een pakjesketting met zelfde kleurenpatroon. Klaar? Iets uit de kast (puzzels, kleurenspeel, rekenspeel, magneten). Didactische werkvormen: - Opdrachtvorm	Kinderen zijn geconcentreerd aan het werk. Hierna ook met het spelen.	Kinderen zijn een kwartier lang volledig op eigen werk gefocust.	Differentiatievormen: Tempodifferentiatie Niveaudifferentiatie Differentiatie in leerstijl Differentiatie naar interesse Differentiatie naar voorkennis	Een meisjes uit groep 2 met weinig concentratie en motivatie. Maakt hierdoor de opdracht niet goed.
09:15-10:45	Gymles door externe gymdocent.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

10:45-11:05	Verhaal voor sinterklaas herhalen met kinderen. Rijmopdracht met plaatjes op de grond. Groep 2 vooral de beurt en groep 1 kijkt mee. Didactische werkvormen: - Instructievorm (voor groep 2) - Interactievorm - Opdrachtvorm - Samenwerkingsvorm (optioneel bij verwerking)	Een aantal kinderen vindt het nog lastig waardoor de concentratie minder is.	Kinderen doen goed mee dit kwartier.	Differentiatievormen: Tempodifferentiatie Niveaudifferentiatie Differentiatie in leerstijl Differentiatie naar interesse Differentiatie naar voorkennis	
11:05-11:55	Groep 1 uit kast of boot kleuren Groep 2 verdiepingsopdracht in kring met rijmen. Eerst klassikaal daarna stencil. Klaar? Uit de kast kiezen. Rond kwart voor is de laatste van groep 2 klaar.	Kinderen zijn geconcentreerd bezig met het spelen of met de opdracht. Wel zijn de leerlingen ook veel met elkaar bezig.	Drie jongens van groep 1 na ongeveer half uur rennend door lokaal en gang.	Differentiatievormen: Tempodifferentiatie Niveaudifferentiatie Differentiatie in leerstijl Differentiatie naar interesse Differentiatie naar voorkennis	Kinderen zijn geconcentreerd doordat ze in een kleinere groep aan het werk zijn. Twee kinderen gaan na klassikale opdracht spelen met groep 1 (doen groep 2 volgend jaar overnieuw).

Observeren (08:30-14:00):

Groep 3/ Unit 2

Juf R.

35 kinderen (in groep 3 zitten 11 kinderen)

6 december 2021

School B

Observeren betrokkenheid

Bron: Brouwers H.,(2010), Kiezen voor het jonge kind, vanaf blz. 283-290

Schets onderwijsleersituatie leerlingen:

(Context van de situatie, doel van de activiteit, verantwoording keuze)

Rekenles in groep 3. Doel van de les zijn minsommen onder de 10. Hier voor gekozen in verband met de niveauverschillen van de leerlingen.

Signalen van betrokkenheid	L	M	H	Verantwoording
Energie	☐	☒	☐	Kinderen zoeken voor creatieve werkwijze.
Creativiteit- / complexiteit	☐	☐	☒	
Nauwkeurigheid	☐	☐	☒	
Mimiek & houding	☒	☐	☐	Kinderen zitten aan de instructietafel. Dit zorgt soms voor verkeerde houding.
Concentratie	☐	☒	☐	
Verwoording	☐	☒	☐	Verschilt per kind.
Doorzetting	☐	☐	☒	Veel doorzettingsvermogen in de groep aanwezig.
Reactietijd	☐	☐	☒	
Voldoening	☐	☒	☐	

Opvallend:

- Klassenvergadering Unit 2
- Vrijheid en zelfstandigheid leerlingen
- Ruimte van twee lokalen

BIJLAGE 3: FORMAT MEETINSTRUMENTEN

De uitkomsten van het interview, de observatie en tijdens de vergaderingen behorend bij hoofdstuk 5, de onderzoeksaanpak.

De deelvragen	Antwoorden op de deelvragen
Deelvraag 1 <i>Interview</i> In hoeverre verschilt het huidige onderwijsconcept op de School Aen op School B?	<u>Interview</u> - In het interview met de adjunct-directrice zijn de uitkomsten op deze deelvraag te vinden. Hier gaat het over het onderwijsconcept op de School A. - In het interview met de intern begeleider van School B zijn de uitkomsten op deze deelvragen te vinden. Hier gaat het over het onderwijsconcept op School B.
Deelvraag 2 <i>Vergadering + interview</i> Wat is de huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3 op de School Aen op School B?	<u>Interview</u> - In het interview met de intern begeleider en de leerkracht van groep 3 van beide scholen is te vinden hoe de situatie rond de overgang momenteel gaat. - In het interview met de leerkracht van groep 1/2 van School B is te vinden hoe de situatie momenteel verloopt. <u>Vergadering</u> - Leerkrachtvoortgangsgesprek over de eerste weken in groep 3. Dit gaat over hoe het lesgeven gaat en het niveau van de leerlingen start groep 3 (kijk bijlage 7).
Deelvraag 3 <i>Interview + observaties</i> Wat is het verschil in leerling resultaten eind groep 2 en hoe wordt hieraan doorgewerkt op de School Aen op School B?	<u>Interview</u> - Tijdens het interview met de intern begeleider worden er vragen gesteld over de overgang van groep 2 naar groep 3. De leerlingresultaten eind groep 2 zijn besproken met het scoreformulier (kijk bijlage 10). <u>Observaties</u> - In de groepen 2 wordt er met observaties gekeken naar het niveau van de kinderen. Er wordt gekeken naar verschillende aspecten (kijk bijlage 2).
Deelvraag 4 Hoe wordt een differentiërend onderwijsaanbod gerealiseerd dat aansluit in groep 2 en 3 op de School Aen op School B?	<u>Interview</u> - In het interview met de leerkracht van groep 3 de School Akomt er naar voren wat er aan differentiatie in de klas wordt gedaan (kijk bijlage 4). - In het interview met de leerkracht van groep 1/2 & groep 3 van School B komt er naar voren wat er aan differentiatie in de klas wordt gedaan. <u>Observaties</u> - Tijdens de observaties wordt er gekeken naar de differentiatie die wordt toegepast in de groepen (kijk bijlage 2).

BIJLAGE 4: VRAGEN INTERVIEWS

Om meer inzicht te krijgen op de antwoorden van de deelvragen heeft de onderzoeker interviews afgenomen bij de leerkracht van groep 3, de intern begeleider en de adjunct-directrice.

Leerkracht groep 3 School A

- Hoe ervaart u de overdracht van leerling gegevens van groep 2 naar groep 3? Ik heb gehoord dat kinderen soms wel over moeten maar niet kunnen.
- Hoe verloopt de start van het schooljaar wanneer groep 3 nieuw is?
- Wanneer worden de eerste toetsen afgenomen?
- Heeft u het gevoel dat eind groep 2 voldoende aansluit op de stof die in start groep 3 wordt behandeld?
- Wat wordt er in de klas gedaan aan leerlingen met een individuele leerlijn of iemand met een stoornis? (Differentiëren)
- Bent u ook met de leerlingen bezig om spelenderwijs te leren? Zo ja, hoe vaak en op welke manier. Zo niet, waarom niet?
- Hoe ziet de dagindeling eruit?
- De leerlingen krijgen huiswerk mee naar huis? Wat houdt dit in en heeft het invloed op de leerresultaten van de leerlingen?
- Jullie maken gebruik van het smiley bord achter in de klas, wat is de beloning voor de kinderen?
- Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?

Intern begeleider School A

- Hoe worden de kleuters getoetst?
- In hoeverre wordt er naar de toets uitslagen gekeken voor de overgang naar groep 3?
- Wanneer kan een kind wel of niet over naar groep 3? (pedagogisch, didactisch en sociaal-emotioneel gezien)
- Aangezien niet alle kinderen het Nederlands goed beheersen, wat zijn dan de doeleinden van de leerlingen om over te kunnen naar groep 3?
- Waar lopen de leerlingen in groep 2 en 3 het meest in achter? Hebben leerlingen in groep 3 over het algemeen veel begeleiding nodig van de remedial teacher?
- Wordt er voor leerlingen in groep 3 wel externe instanties ingeschakeld?

Adjunct-directrice School A

- Hebben jullie een stappenplan, beslissingsblad of protocol voor de doorstroom naar groep 3?
- Waar lopen jullie het meest tegen aan met de overgang van groep 2 naar groep 3?
- U zei laatst dat kinderen soms wel over moeten gaan naar groep 3, hoe zit dit precies?
- Hoe gaan jullie na of kleuterbouwverlenging de juiste oplossing is voor dit kind?
- Is er in groep 3 voldoende maatwerk mogelijk om kinderen met een (kleine) achterstand op te vangen?

- Hoe kunnen we kinderen, waar nodig, extra vaardigheden aanleren in groep 1 en 2?
- Zijn er ook beperkingen in het aanbieden van onderwijs m.b.t. de financiële situatie?
- Welke toekomstige ontwikkelingen hebben jullie al in het plan voor de overgang?
- Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?

Leerkracht groep 1/2 School B

- Hoe ervaart u de overdracht van leerling gegevens van groep 2 naar groep 3?
- Heeft u het gevoel dat eind groep 2 voldoende aansluit op de stof die in start groep 3 wordt behandeld?
- Hoe worden de letters aangeboden bij de kleuters?
- Wordt er met een methode gewerkt bij taal en rekenen?
- Wat wordt er in de klas gedaan aan leerlingen met een individuele leerlijn of iemand met een stoornis? (Differentiëren)
- Ervaart u de overgang anders met het unitonderwijs?
- Hoe ziet de dagindeling eruit?
- Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?

Leerkracht groep 3 School B

- Hoe ervaart u de overdracht van leerling gegevens van groep 2 naar groep 3?
- Hoe verloopt de start van het schooljaar wanneer groep 3 nieuw is?
- Wanneer worden de eerste toetsen afgenomen?
- Heeft u het gevoel dat eind groep 2 voldoende aansluit op de stof die in start groep 3 wordt behandeld?
- Wat wordt er in de klas gedaan aan leerlingen met een individuele leerlijn of iemand met een stoornis? (Differentiëren)
- Bent u ook met de leerlingen bezig om spelenderwijs te leren? Zo ja, hoe vaak en op welke manier. Zo niet, waarom niet?
- Ervaart u de overgang anders met het unitonderwijs?
- Ziet u een patroon in achterstanden van leerlingen net uit groep 2?
- Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?

Intern begeleider School B

- Ervaart u het niveauverschil anders met het unitonderwijs?
- Hebben jullie een stappenplan, beslissingsblad of protocol voor de doorstroom naar groep 3?
- Hebben jullie toekomstideeën over de overgang van groep 2 naar groep 3?
- Hoe gaan jullie na of kleuterbouwverlenging de juiste oplossing is voor dit kind?
- Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?

BIJLAGE 5: INTERVIEWS

Leerkracht groep 3 de School A

Resultatenanalyse

Vraag	Antwoord
1. Hoe ervaart u de overdracht van leerling gegevens van groep 2 naar groep 3? Ik heb gehoord dat kinderen soms wel over moeten maar niet kunnen.	Veel overleg met de leerkracht van groep 2 over de leerlingen die overgaan, dit gaat ook over het gedrag van de kinderen. Niet het gevoel dat er dit jaar leerlingen zijn die niet rijp genoeg zijn voor groep 3. Wel zijn er leerlingen die op bepaalde werkgebieden extra aandacht nodig hebben, zoals de Nederlandse taal. Dit heeft meer te maken met de thuissituatie dan met groep 2. Tot nu toe gaat de overdracht redelijk, wel zijn ze nog maar net begonnen in groep 3. Zitten blijvers in groep 2 is niet bekend bij de leerkracht van groep 3.
2. Hoe verloopt de start van het schooljaar wanneer groep 3 nieuw is?	Aan het eind van het schooljaar is een wendag. Dit houdt in dat groep 2 alvast een dag naar groep 3 gaat. Ze leren de leerkracht van groep 3 kennen, maken kennis met zoem de bij, leren en liedje en leren over groepjes. Er wordt ongeveer één keer in de week in de hoeken gewerkt en in het begin van het jaar hebben de kinderen twee pauzes. Kinderen in groep 3 zitten vaak op de stoel en leren veel letters en lezen. De leerlingen zijn vooral bezig met kilometers maken, soms maken de kinderen wat vaker een tekening voor de afwisseling. Het echte spelen is voorbij. De eerste twee á drie maanden is het heftig voor de kinderen.
3. Wanneer worden de eerste toetsen afgenomen?	Midden september is de letter- en woordtoets van veilig leren lezen kern 1, dictee en de rekentoets. Deze toetsen worden goed gemaakt door de leerlingen, ook is er een stijgende lijn te zien tot en met kern 6. Daarna kun je zien welke leerlingen het bijhouden en welke leerlingen het nog lastig vinden. Kinderen die zwakker zijn worden doorverwezen naar de remedial teacher, hier krijgen de leerlingen extra les.
4. Heeft u het gevoel dat eind groep 2 voldoende aansluit op de stof die in start groep 3 wordt behandeld?	Bij de kleuters worden de kinderen al goed voorbereid om in groepjes te zitten, kinderen zitten hier veel aan tafel. Wel is er elk jaar discussie over de thema's in groep 2 die niet aansluiten in groep 3. Het komt ook voor dat kinderen woorden uit kern 1 niet kennen, dit komt mede door Nederlands als tweede taal. In beide groepen wordt nog te weinig aan de algemene woordenschat gedaan, de dagplanning is al zo vol dat hier weinig tot geen tijd voor is. Voor kinderen die Nederlands als tweede taal hebben is het nog lastiger. Storend bij het leren van de letters in groep 2 is dat ze blokletters leren en in groep 3 schrijf- en leesletters.

5. Wat wordt er in de klas gedaan aan leerlingen met een individuele leerlijn of iemand met een stoornis? (Differentiëren)	Voor kinderen met ADHD is er een wiebelkussen, een koptelefoon tegen het geluid. Kinderen die meer aandacht nodig hebben kunnen dichterbij het bureau zitten of een klusje doen zodat ze even met wat anders bezig zijn. De remedial teacher, sociaal maatschappelijk werker, zorgteam en intern begeleider kunnen kinderen helpen die het lastig vinden op school. Soms wordt er ook naar extern doorgestuurd, hier nemen ouders soms zelf contact mee op. Wanneer het uiteindelijk nog te lastig is voor de leerling wordt er naar speciaal onderwijs doorgestuurd. Dit gaat aan de hand van een toets uitslag, maar kinderen gaan niet gauw naar het speciaal onderwijs. Aantonen hoe gedifferentieerd kan worden in het onderwijs wordt geprobeerd door middel van een schema. Hierop wordt zwak, middel en sterk aangegeven. Op deze manier kunnen leerlingen op eigen niveau werken. Er wordt dan ook al gekeken naar de eventuele extra zorg voor de leerlingen. Kinderen gaan dan twee á drie keer per week de klas uit voor extra les.
6. Bent u ook met de leerlingen bezig om spelenderwijs te leren? Zo ja, hoe vaak en op welke manier. Zo niet, waarom niet?	Er wordt aangepast naar de belevingswereld van de leerlingen. Er wordt geprobeerd om de bij het thema te blijven wat gekoppeld is aan veilig leren lezen. Op deze manier overlapt het lezen met bijvoorbeeld het knutselen.
7. Hoe ziet de dagindeling eruit?	Godsdienst (Bijbelverhaal, zingen of dansen). Taal. Spelling. Schrijven. Eten. Pauze. Rekenen. Computerles (één keer in de week). Gymles (één keer in de week). Hoekenspel (één keer in de week aan het einde van de dag). Hoeken: Leeshoek; Rekenhoek; Kleien, K'nex, knutselen en puzzels kunnen de kinderen mee spelen aan hun tafel.

8. De leerlingen krijgen huiswerk mee naar huis? Wat houdt dit in en heeft het invloed op de leerresultaten van de leerlingen?	In het begin voornamelijk huiswerk van schrijven. Op deze manier kunnen ze de aangeleerde letters thuis oefenen. Voor lezen krijgen ze een boekje mee naar huis. Ze kunnen hier mee oefenen, over praten en uiteindelijk de letters herkennen. Met rekenen gaan ze tellen tot tien, meer en minder etc. Ook hebben de kinderen digitaal huiswerk via junior Einstein, leerlingen kunnen inloggen en de opdrachten maken. De kinderen kunnen een huiswerkopdracht in ongeveer drie minuten maken. Per dag krijgen de kinderen rond de twee opdrachten per vak. Ook kunnen de kinderen er voor kiezen om extra opdrachten te maken. Het maken van het huiswerk heeft geen invloed op de resultaten. Wel wordt er op het rapport vermeld of de kinderen het huiswerk in orde hebben. Het maken van het huiswerk is vooral van belang voor het oefenen van de Nederlandse taal. Halverwege het schooljaar maken de leerlingen de AVI-toetsen, wanneer dit niet op niveau is gaan de kinderen naar de remedial teacher. Het is van belang om voor minimaal twee hoofdvakken een voldoende te staan om over te gaan naar het volgende jaar. Ook wordt er gekeken naar de werkhouding van de leerlingen en het huiswerk wanneer de kinderen op het randje staan om naar groep 4 te gaan.
9. Jullie maken gebruik van het smiley bord achter in de klas, wat is de beloning voor de kinderen op het einde van de dag?	Dit is het beloningssysteem in de klas wat de kinderen motiveert. Aan het einde van de week wordt er gekeken welk groepje de meeste smileys heeft verdient en dit groepje verdient dan een beloning. Ook kunnen de kinderen kruisjes krijgen, dit is de negatieve beloning. De dag wordt wel eens begonnen met de kanjer van de dag, dit om de kinderen wel te blijven motiveren.
10. Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?	Voor de kinderen is de overgang groot en zwaar. De kinderen gaan van spelen naar leren uit de boeken. De verwachtingen van de kinderen is soms te hoog. Cognitief en qua kennis zijn de kinderen nog niet altijd rijp voor de volgende stap. Kinderen moeten dagelijks meer spelen en minder op de stoel zitten.

Vraag	Antwoord
1. Hoe worden de kleuters getoetst?	Twee keer per jaar wordt de toets beginnende geletterdheid afgenomen, deze toetsen komen vanuit het protocol dyslexie. Vorig jaar is de School Ahier mee begonnen. - Een onderwerp hiervan is het snel benoemen van kleuren op tijd (graatmeter voor dyslexie). Beheerst het kind überhaupt de kleuren, of wordt het nog door elkaar gehaald? Kinderen met kans op dyslexie hebben moeite met het omzetten en het benoemen van kleuren. - Letterkennis, dit gaat over het aantal letters dat de kinderen beheersen. - Auditieve analyse, breken van woorden. In januari gaat het over de beginklank van een woord en in mei moeten de leerlingen de woorden hakken. - Auditieve synthese, bouwen van woorden. Woord in stukjes aan leerlingen vertellen en zij moeten hier dan één woord van maken. - Invented spelling, gaat over het schrijven. Eerst schrijven ze hun eigen naam en daarna moeten ze woorden schrijven, puur fonetisch. Deze toetsen worden afgenomen door de intern begeleider zelf omdat de klassen vol zijn en hier tijdsgebrek voor is. Alleen de kleuters in groep 2 worden getoetst.
2. In hoeverre wordt er naar de toets uitslagen gekeken voor de overgang naar groep 3?	Op school is nog maar net deze manier van toetsen ingesteld, dit komt ook omdat vorig jaar veel kinderen naar groep 3 zijn gegaan die er nog niet klaar voor waren. Deze leerlingen zijn in groep 3 blijven zitten, dit kwam mede door de coronapandemie. Hierna is de screening van de kinderen veranderd door invoer van de toetsen. Hierna heeft de intern begeleider de SLO- doelen erbij gehaald en daar zijn de lessen op toegespitst. De rapporten zijn aangepast waardoor het voor de leerkrachten duidelijker werd waar ze naar toe moeten werken. Bij de methode lessen worden de doelen ook verwerkt, maar voor kleuters is dit niet de manier van leren. De tussendoelen zijn belangrijk bij de kleuters. Wel wordt dit grotendeels klassikaal gedaan omdat het per individu een boekwerk wordt. Het volgsysteem dat in Nederland veel gebruikt wordt heet 'kijk'. Dit is een systeem dat gericht is van peuters tot groep 3. Alle leerlijnen zijn hier in opgenomen en je moet per dag een aantal kinderen observeren. In je registratie zet je de bevindingen van die dag. Alleen is dit teveel werk en te duur voor de School A. Parnassys wordt hier gebruikt als volgsysteem, om notities in te maken en toetsen in te zetten. De leerlijn van Parnassys wordt hier niet gebruikt omdat dit een aparte lijn is en veel geld kost.

3. Wanneer kan een kind wel of niet over naar groep 3? (pedagogisch, didactisch en sociaal-emotioneel gezien)	Door het jaar heen worden de kinderen gevolgd. Wanneer het opvalt dat een kind alle doelen cognitief gezien beheerst dan ga je inzetten op het sociaal-emotionele stuk, de spelontwikkeling en het zelfstandig worden. Wanneer een kind echt jong is en alleen wil spelen en geen interesse heeft in werken kan in overleg met ouders gekeken worden naar verschillende opties. Wel is het lastig wanneer een kind blijft zitten in groep 2, dit kind moet dan de andere jaren op de basisschool gelijk doorstromen.
4. Aangezien niet alle kinderen het Nederlands goed beheersen, wat zijn dan de doeleinden van de leerlingen om over te kunnen naar groep 3?	Vroeger werden de CITO toetsen afgenomen op school. Nu volgen leerkrachten de leerlingen in de klas. Ze hebben lijsten met een leerlingvolgsysteem met de doelen die de kinderen moeten behalen. Deze vinken ze af en geven ze lessen over. Einddoelen van groep 2 staan hier ook in en worden verwerkt in de rapporten. Doelen zoals het splitsen kan in elke taal waardoor leerlingen niet per definitie achter lopen met de doelen. Kinderen hoeven niet alle doelen te beheersen om door te gaan naar groep 3. Dit gaat ook in combinatie met het cognitieve en sociaal-emotionele deel.
5. Waar lopen de leerlingen in groep 2 en 3 het meest in achter?	Vanaf dit jaar wordt het spelen in hoeken veel meer bij de onderbouw geïntroduceerd. Ook is het belangrijk dat er in groep 3 meer gespeeld wordt omdat de overgang te groot is. Het spel moet er in groep 3 meer bij komen. Wanneer ben je aan het werken en wanneer aan het spelen en op welke momenten leer je hiervan. De taal is wel het grootste probleem onder de kinderen. Niet bij alle kinderen wordt het Nederlands thuis gevoed. Opvallend is dat kinderen met de Chinese cultuur tijdens de kleuterperiode niet praten. In de Chinese cultuur wordt weinig gecommuniceerd thuis, wat aansluit op het probleem. Hierdoor blijven kinderen dan ook zitten in groep 1 of 2. Dit is verschillend van kinderen met TOS of selectief mutisme.
6. Hebben leerlingen in groep 3 over het algemeen veel begeleiding nodig van de remedial teacher?	Er is één remedial teacher aanwezig voor 700 kinderen. Om deze reden moet er een lijn worden getrokken tot hoever de leerlingen worden begeleid. Het liefst wordt de remedial teacher ingezet in de groepen 3,4 en 5. De remedial teacher werkt met kinderen vanaf halverwege groep 3, vanaf het moment dat alle letters zijn aangeboden. Gedurende deze tijd komen er wel een aantal kinderen bij. Dit gaat vooral over het lezen, automatiseren en de snelheid. Thuis wordt er ook niet veel met de kinderen gelezen, dit heeft te maken met het cultuurverschil.
7. Wordt er voor leerlingen in groep 3 wel externe instanties ingeschakeld?	Er zijn veel kinderen die naar de naschoolse opvang gaan. Hier wordt onder andere ook huiswerk met de kinderen gemaakt. Dit verschilt erg per opvang. Er zijn verschillen in opvang, de één doet meer met het lezen en de ander doet meer met sporten. Wanneer een leerling dyslexie heeft moeten ze zelf leesbegeleiding aanvragen.

Vraag	Antwoord
1. Hebben jullie een stappenplan, beslissingsblad of protocol voor de doorstroom naar groep 3?	Er is wel een overgangsprotocol voor groep 3 en hoger. Maar er is niet een officieel stappenplan/protocol voor de overgang van groep 2 naar groep 3. Het is nog een plan voor de toekomst om dit op papier te zetten. De intern begeleider neemt de beginnende geletterdheid toets twee keer per jaar af en heeft het hele jaar door gesprekken met de groepsleerkracht en komt observeren in de groep. Op deze momenten komt er wel naar voren welke kinderen opvallen, en waar ligt dat dan aan? Ook wordt er naar gekeken of een kind wel klaar is voor de overgang. Wanneer het kind halverwege het jaar niet helemaal zeker is of het kind zich voldoende ontwikkelt om over te gaan naar groep 3 dan wordt dit bij het 1 ^e rapportgesprek al met de ouders besproken. Rond april is dan een extra oudergesprek en aan het eind van het jaar een laatste uitgebreid zittenblijvers overleg met het zorgteam en de betreffende leerkrachten. Dan wordt definitief bepaald of het kind over kan naar groep 3.
2. Waar lopen jullie het meest tegen aan met de overgang van groep 2 naar groep 3?	Het is een uitdaging op het moment dat er veel leerlingen in groep 3 blijven zitten maar de kinderen uit groep 2 doorstromen. Het aantal leerlingen in de groep moet rond de 30 blijven. Daardoor word je soms gedwongen om leerlingen toch over te laten gaan naar groep 4 terwijl ze hier niet voldoende klaar voor zijn. Het aanbieden van letters op een bepaalde manier in de kleuterklas kan gevolgen hebben in groep 3.
3. U zei laatst dat kinderen soms wel over moeten gaan naar groep 3, hoe zit dit precies?	Kinderen uit groep 1 gaan bijna altijd over naar groep 2 behalve als ze de taal niet kennen, stil zijn of niet zelfstandig zijn. En omdat kleuters meestal in sprongen ontwikkelen. Soms nog wel een sprong maken en voldoende bij trekken. Dit heeft te maken met de gehele kleutertijd en de mogelijkheid om later te doubleren. Wel worden deze kinderen dan in groep 2 extra in de gaten gehouden met de mogelijkheid dat het kind het niet gaat redden. Dan wordt bij deze kinderen extra geobserveerd en worden zij meer betrokken bij de kleine kring, dit gebeurt net zo in groep 3.
4. Hoe gaan jullie na of kleuterbouwverlenging de juiste oplossing is voor dit kind?	Er wordt in het algemeen gekeken waar het kind op achterloopt. Wanneer een kind op één onderdeel onder het niveau scoort wordt naar andere onderdelen gekeken en gaat het kind meestal wel over. Op deze momenten wordt ook vaak naar werkhouding van de leerlingen gekeken. Wel kan dit onderdeel in de schoolperiode een lastig onderdeel blijven voor dit kind.
5. Is er in groep 3 voldoende maatwerk mogelijk om kinderen met een (kleine) achterstand op te vangen?	Er wordt soms gewoon niet gedifferentieerd in de groepen. De leerkrachten hebben dit ook niet allemaal meegekregen. De pabo studenten worden op het eiland heel anders opgeleid, zij leren ook niet te differentiëren. De meeste leerkrachten hebben dit nooit gehad en kennen alleen maar het klassikaal lesgeven. Ze kunnen en willen niet differentiëren in de groepen.

	Het systeem op Curaçao is veel meer verouderd dan in Nederland. Ook is er een Intern begeleider voor 25 groepen, wat zorgt voor minder persoonlijke begeleiding. Leerkrachten zijn niet helemaal bekend met bijvoorbeeld de zonnij van veilig leren lezen, ook maken ze bijna geen gebruik van het methodebord achter in de klas. Het onderwijs is bij de kleuters volledig aangepast, hierna komt groep 3.
6. Hoe kunnen we kinderen, waar nodig, extra vaardigheden aanleren in groep 1 en 2?	Vorig jaar is er een nieuw kleuterrapport gekomen passend voor het jonge kind. We zijn verder bezig met spelend leren en het ontwikkelen van goede hoeken. Niet alle leerkrachten hebben een gelijke visie over onderwijs geven. Bijvoorbeeld: het knippen in de kleutergroepen vinden ze soms te gevaarlijk, wel zijn het dingen die leerlingen in de kleutergroepen moeten leren. De samenwerking tussen collega's kan zo ook botsen doordat iedereen zijn eigen weg wil volgen. Door veel zelfstandigheid aan te bieden bij de kleuters leren ze wel snel te groeien en zelf te ondernemen. Op deze manier kunnen de leerlingen hierin doorgroeien in groep 3.
7. Zijn er ook beperkingen in het aanbieden van onderwijs m.b.t. de financiële situatie?	Met de overgang van leerlingen naar een andere groep wordt ook rekening gehouden met het aantal kinderen in een groep. De overheid geeft meer geld bij een aantal van 30 kinderen in een groep. Wel kan er dan een maximaal aantal leerlingen blijven zitten aangezien er ook kinderen doorgaan naar de volgende groep. De overheid geeft geen geld voor werkboeken, meubilair, gebouw en methodes. Ook zijn er geen onderwijsassistenten in de groepen met betrekking tot de financiële situatie. Er wordt van ouders contributiegeld gevraagd zodat goed onderwijs aangeboden kan worden.
8. Welke toekomstige ontwikkelingen hebben jullie al in het plan voor de overgang?	Momenteel: - Signaleren leerkracht en Intern begeleider; - Continu terugkomen op gesprekken; - Extra check-up met beginnende geletterdheid; - Overleg met collega's. Er moet nog een handboek gemaakt worden van het protocol met de werkwijze van groep 2 naar groep 3: - Beginnende geletterdheid toets (januari, mei); - Observatiesysteem; - Groepsgesprekken.
9. Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?	Afgelopen jaar is er wel een groei gebleken met de overgang van groep 2 naar groep 3 en van groep 3 naar groep 4. Dit ondanks de coronapandemie.

Leerkracht groep 1/2 School B
Resultatenanalyse

Vraag	Antwoord
1. Hoe ervaart u de overdracht van leerling gegevens van groep 2 naar groep 3	De overdracht wordt steeds meer als positief ervaren. De gegevens worden meegegeven aan de leerkracht van groep 3. In connected kunnen de betrokken leerkrachten de leerlinggegevens inzien. Tussendoor is er goed collegiaal contact waardoor de overdracht constant gedaan wordt. De overdracht moet naar mening niet overdreven worden. Kinderen veranderen soms tijdens een vakantieperiode compleet.
2. Heeft u het gevoel dat eind groep 2 voldoende aansluit op de stof die in start groep 3 wordt behandeld?	Onlangs is gebleken dat er steeds meer van de leerlingen wordt gevraagd. Bij Semsom moeten kinderen bijvoorbeeld tot 20 kunnen tellen in plaats van tot 12. En moeten ze de betekenis van getallen weten. Kinderen moeten ook de letters herkennen en schrijven. Bij schatkist zijn er boekjes die te moeilijk zijn voor de meeste kinderen. Het aanbieden hiervan kan alleen bij kinderen die al op groep 3 niveau kunnen lezen.
3. Op welke manier worden de letters en de getallen aangeboden in groep 2?	Maandelijks staan er een aantal letters centraal bij het thema. Deze letters moeten de leerlingen schrijven en stickers bij elkaar zoeken. Er wordt een oefenboekje gemaakt over deze letter, voorbereidende schrijfopdrachten en binnenkort komt er een cijferboekje. Daar leren ze het schrijven van de letters. Wanneer de kinderen op school komen valt op dat kinderen cijfers verkeerd zijn aangeleerd. Ze beginnen dan onderaan met het schrijven. Dit moet afgeleerd worden. Maandelijks staat er ook een cijfer centraal. In de klas is een cijfertafel waar een bepaald cijfers van die maand centraal staat. De oefeningen en opdrachten gaan ook over dit cijfer.
4. Wordt er met Semsom en VLL gewerkt en hoe zijn de lessen opgebouwd? EDI-model	Wekelijks zijn er twee Semsom lessen. Deze worden aangeboden aan groep 2. Wanneer er lessen zijn die ook voor groep 1 te volgen zijn kunnen zij meedoen. In mijn beleving is Semsom te moeilijk voor kleuters. Met het EDI-model wordt de nadruk veel op het doel gelegd. Voor de kinderen is het een kast met laden. Ze kunnen de stof in een bepaald laadje plaatsen wanneer ze het herkennen.
5. Wat wordt er in de klas gedaan aan leerlingen met een individuele leerlijn of iemand met een stoornis? (Differentiëren)	Wanneer een kind van rechts naar links werkt wordt dit gecorrigeerd door het aan te geven en erbij te zetten. Naar mijn mening leren kinderen dit wanneer ze er aan toe zijn. Bouw wordt nu aan de kleuters aangeboden zodat ze goed voorbereid zijn op groep 3. Dit jaar zijn er twee meisjes blijven zitten in groep 2 die nu wel meekomen met de stof. Ze ervaren nu succeservaringen en hebben motivatie om met de groep mee te doen. Jongen uit groep 2 doet momenteel mee met groep 1 omdat het niveau nog te hoog ligt. Kinderen uit groep 1 kunnen de uitdaging vinden in opdrachten van groep 2. Werkboekjes en -bladen zijn op verschillende niveaus.

6. Hoe ziet de dagindeling eruit?	- Spelinloop (kinderen zijn bezig met een gerichte opdracht en de moeilijkheidsgraad wordt bepaald) - Trefwoord in de kring - Groep 2 doet de ene dag een rekencircuit met alle onderdelen die in groep 3 worden behandeld. De andere dag doen de kinderen een taalcircuit. Groep 1 is dan bij de onderwijsassistent. - Pauze. - Verhaal/ liedje. - Semsom of een taalopdracht. - Buiten of in het speellokaal. - Pauze. - Thematisch.
7. Ervaart u de overgang anders met het unitonderwijs?	Nee. Tussen unit 1 en unit 2 is weinig samenwerking. Het is tevens aan de andere kant van het leerplein. Op deze manier is er ook minder contact. Wel is er veel contact met de peuters. De overgang van de peuters naar de kleuters wordt hierdoor kleiner en gaat vanzelf.
8. Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?	De combinatie van groep 1 en 2 is lastig te realiseren wanneer groep 2 een les aangeboden krijgt. Groep 1 vergt veel tijd en energie waardoor groep 2 soms te kort doet. Jaarlijks is het onduidelijk wat de eisen zijn voor een bepaalde groep. De leerlijnen veranderen maar dit wordt niet duidelijk aangegeven. Zo was het bijvoorbeeld onduidelijk dat de kleuters al moeten splitsen. Er komen veel ontwikkelingen op hetzelfde moment waardoor het niet allemaal goed wordt aangeboden. Iemand die net van de Pabo komt die heeft een andere manier van werken dan leerkrachten die al langer in het vak zitten. Veel digitale dingen zijn lastig om goed in te voeren etc.

Leerkracht groep 3 School B
Resultatenanalyse

Vraag	Antwoord
1. Hoe ervaart u de overdracht van leerling gegevens van groep 2 naar groep 3	Dit wordt digitaal in Parnassys overgedragen. In groep 2 wordt in het leerlingvolgsysteem per leerlijn gekeken. Dit wordt met onvoldoende, voldoende en goed aangegeven. Naar mening zijn deze gegevens niet altijd compleet. Onderdelen die essentieel zijn in begin groep 3 zijn niet ingevuld. De opstart van deze nieuwe manier van gegevens verzamelen wordt als lastig ervaren. Hierdoor is het vervolg van groep 2 en begin groep 3 lastig in te schatten. Het is onduidelijk wat de kinderen nu wel en niet beheersen. Dit leidt tot achterstanden. De warme overdracht over het sociaal emotionele deel van het kind wordt fysiek gedaan. Dit wordt duidelijk overgedragen.
2. Hoe verloopt de start van het schooljaar wanneer groep 3 nieuw is?	Moeizaam. De kinderen in groep 3 hebben vertraging. De auditieve- discriminatie en synthese vergt veel aandacht voordat de kinderen aan de methode veilig leren lezen kunnen beginnen. De oorzaak is feitelijk onduidelijk. Doelen in groep 2 moeten naar mening omhoog. Doelen die meer aansluiten bij groep 1 zorgen niet voor een goede overgang naar groep 3. Dit moeten naar mening omhoog. Niet alles past bij de thematische werkwijze, de methode aanhouden is belangrijk. Variatie, aanhouden leerlijnen en effectieve tijdsbesteding zorgt voor positieve resultaten. Groot niveauverschil per kind leidt tot differentiatie, ook bij de kleuters. Op deze manier kunnen de kinderen in groep 3 aan dat niveau verder werken. In het begin van groep 3 gaan de kinderen vaak naar het kleine plein. Zo kunnen de kinderen uit groep 3 nog met vrienden spelen en kunnen de kinderen uit groep 2 al wennen aan de leerkracht.
3. Heeft u het gevoel dat eind groep 2 voldoende aansluit op de stof die in start groep 3 wordt behandeld?	Door invoer van een nieuwe rekenmethode genaamd Semsom zou het rekenniveau van groep 2 en groep 3 op elkaar aan moeten sluiten. Deze methode is speciaal voor de groepen 2 en 3. Het biedt kinderen in groep 2 veel rekenkennis toe. Die lijn kunnen ze in groep 3 gemakkelijk doortrekken. Deze methode is sinds dit jaar in gebruik waardoor er nog geen resultaat te zien is. Tevens door de huidige corona lockdowns is het lastig in te schatten. Er wordt vaak geknutseld in groep 2 waardoor de zaakvakken minder naar voren komen.
4. Wat wordt er in de klas gedaan aan leerlingen met een individuele leerlijn of iemand met een stoornis? (Differentiëren)	Bij de rekenles zitten de zwakke leerlingen vooraan waardoor ze vaker aandacht kunnen krijgen. De sterkere leerlingen kunnen na de les zelfstandig verdieping vinden in het bareka-muurtje. Dit is een onderdeel van de nieuwe methode Semsom. Hier zijn ook opdrachten toegepast met een blaadje ervoor. Dit zijn lastige opgaven die voor uitdaging zorgen. Sterke rekenaars maken dit, de rest probeert het. Voor Semsom zijn de leerlingen veel bezig geweest met de telling, de basis. Op veel manieren zijn ze hier mee in aanraking gekomen. Een kind uit groep 4 doet met het rekenen mee met groep 3 qua niveau.

5. Bent u ook met de leerlingen bezig om spelenderwijs te leren? Zo ja, hoe vaak en op welke manier. Zo niet, waarom niet?	De basis spelenderwijs behandelen waardoor de kinderen vervolgens met de methode kunnen beginnen. Dit is niet haalbaar om iedere dag te doen. De lessen worden ingedeeld volgens het EDI-model. Hier komen de ik-fase, de wij-fase en de jij/jullie-fase naar voren. Tevens is dit niet haalbaar om elke dag op deze manier uit te voeren. Spelenderwijs leren hangt samen met het desbetreffende onderwerp. Als het haalbaar is om buitenonderwijs aan te bieden is dit natuurlijk belangrijk en leuk voor de kinderen om te doen.
6. Ervaart u de overgang anders met het unitonderwijs?	De overdracht binnen de unit is gemakkelijker voor zowel leerkracht en kind. Kinderen hebben binnen de unit meerdere juffen en ze behouden de juffen drie jaar lang. Contact tussen de leerkrachten is meer, het is duidelijk voor iedereen waar de kinderen mee bezig zijn en hoe dit zich ontwikkelt. De leerkrachten kennen de leerlingen al en andersom. Het vertrouwde gevoel blijft in de groep. De overgang van groep 2 naar groep 3 is in vergelijking heel groot. Voorgesteld om vijf- tot tien weken voor de zomervakantie elke donderdagmiddag de kinderen uit groep 2 in groep 3 te ontvangen. Hierdoor kunnen de kinderen en de leerkracht elkaar leren kennen en wennen aan de situatie. Kinderen uit groep 3 helpen de leerlingen uit groep 2 dan ook. Tijdens deze momenten wordt ook naar de leerlijnen gekeken en wat de kinderen hiervan beheersen. Combinatiegroepen met groep 3 inbegrepen zorgt naar mening niet voor positieve resultaten van groep 3. Essentieel dat de basis in groep 3 stevig staat.
7. Ziet u een patroon in achterstanden van leerlingen net uit groep 2?	Auditieve- discriminatie en synthese komt regelmatig terug. Bij een groot aantal kinderen is dit onvoldoende. Bij het rekenen hebben kinderen nog moeite met de structuur van de dobbelsteen en het optellen van de ogen. Getalbeelden als appels is bij kinderen nog niet duidelijk. Kinderen weten de telrij tot 20 maar kunnen de betekenis van een getal niet aangeven.
8. Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?	Leerkracht groep 3 heeft een cursus gevolgd waar onder andere het aanbieden van de letters naar voren komt en een VLL les. Voor de kleuterjuf is dit handig om ook te volgen zodat het aanbieden van letters voor kinderen herkend wordt in groep 3. Zoals bijvoorbeeld de letter 'k' van 'ik' in plaats van 'kikker'. Op deze manier is het klank zuiver voor de leerlingen. Belangrijk voor de kinderen om al kennis te maken met de stof die uiteindelijk in groep 3 wordt behandeld.

Vraag	Antwoord
1. Ervaart u het niveauverschil anders met het unitonderwijs?	Hier kan nog geen uitspraak over worden gedaan. De afgelopen twee jaar is door de coronapandemie de situatie reeds veranderd. Kinderen die thuisonderwijs kregen en op school les kregen in de eigen groep i.p.v. in de unit. Het hangt tevens samen met de populatie. Het ene jaar is het een groep met hogere resultaten dan een ander jaar. Tot nu toe is het niet te concluderen dat het unitonderwijs voor hogere leerresultaten zorgt.
2. Hebben jullie een stappenplan, beslissingsblad of protocol voor de doorstroom naar groep 3?	Bij twijfelgevallen is er een protocol waarbij wordt gekeken of het kind hieraan voldoet. Dit komt het meest voor bij herfstleerlingen. Het sociaal-emotionele gedeelte speelt hierbij een grote rol. Meestal is het wel duidelijk wanneer een kind door kan naar groep 3. Het landelijke protocol wordt hierbij gebruikt maar tevens ook een eigen protocol met de leerlijnen inbegrepen. Via connected kunnen leerkrachten sinds dit jaar digitaal de gegevens van het kind invullen.
3. Hebben jullie toekomstideeën over de overgang van groep 2 naar groep 3?	Een onderwijsassistent doet momenteel de opleiding tot rekencoördinator. Hierbij gaat het over het rekenonderwijs op school en met name in groep 2 en groep 3. De eisen voor groep 3 zijn de afgelopen tijd omhoog gegaan, zoals het tellen tot 12 naar het tellen tot 20. Somsom is sinds dit jaar de nieuwe rekenmethode in groep 2 en groep 3. Deze methode is aangeschaft door het niveauverschil tussen beide groepen. Op deze manier is er meer verschil in het thematisch onderwijs en methodegericht onderwijs. Toekomstideeën gaan over het taal en lezen van groep 2 naar groep 3. Een leesexpert van groep 3 tot en met 8 komt ook langs bij de kleuters om hier de beginnende geletterdheid veel te stimuleren. En uiteindelijk ook toetsen bij de kleuters zodat het duidelijk is wat de kinderen wel en niet beheersen.
4. Hoe gaan jullie na of kleuterbouwverlenging de juiste oplossing is voor dit kind?	Voor de toekomst is het belangrijk om meer naar het protocol te kijken. Het is belangrijk om te kijken waar de leerlingen aan moeten voldoen. Momenteel zijn de meningen en ervaringen erg verschillend waardoor het leerkrachtafhankelijk is wanneer een kind door kan of niet.
5. Heeft u zelf nog opmerkingen over de overgang van groep 2 naar groep 3?	Er zit een groot verschil in de huidige leerkrachtenopleiding en de kleuteropleiding. De kleuteropleiding stond veel in het teken van spelen. Momenteel gaat het over het spelonderwijs leren. Idealiter staat er een leerkracht met ervaring en een leerkracht met een frisse blik voor de groep. Op deze manier wordt alle stof aangeboden en wordt er tevens op thematische manier onderwijs verzorgd.

BIJLAGE 6: CONCLUSIE INTERVIEWS

Leerkracht groep 3 de School A

Onderzoeksdeelvraag: Wat is de huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3 op de School A en op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Op de School A wordt aan het einde van het schooljaar een wendag aangeboden. De kinderen kunnen een dag naar groep 3 en wennen aan de leerkracht en manier van werken. Er wordt gestreefd naar één keer per week in de hoeken werken zodat de overgang kleiner wordt. De kinderen gaan van spelen naar leren uit de boeken. Volgens de leerkracht moet er meer worden gespeeld. Ook worden de kleuters al voorbereid op het zitten en werken in groepjes. Wel is er elk jaar discussie over de thema's in groep 2 die niet aansluiten in groep 3. <i>Conclusie 2:</i> De eerste twee á drie maanden is het heftig voor de kinderen. Voor de kinderen is de overgang groot en zwaar. Cognitief en qua kennis zijn de kinderen nog niet altijd rijp voor de volgende stap. <i>Conclusie 3:</i> Midden september worden de eerste toetsen in groep 3 afgenomen. Vanaf dit moment kun je zien welke leerlingen het bijhouden en welke leerlingen het nog lastig vinden. Kinderen die zwakker zijn worden doorverwezen naar de remedial teacher. Leerlingen krijgen huiswerk mee naar huis. Dit begint al vanaf de kleuters.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 1; vraag 2, 3, 8, 10
Conclusie: Er is niet genoeg tijd voor de kinderen om te wennen aan de overgang. Er moet meer spelenderwijs aangeboden worden. Op deze manier is de stap kleiner. Vanaf het begin de resultaten van de leerlingen in de gaten houden is van belang. Zo kan er vroegtijdig naar een oplossing worden gezocht. Het is belangrijk om tijdens de huiswerkopdrachten differentiatie toe te passen.	

Onderzoeksdeelvraag: Hoe wordt de overdracht van leerlinggegevens en -resultaten van groep 2 naar groep 3 gerealiseerd op de School Aen op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Er is goed overleg met de leerkracht van groep 2 en groep 3 over de gegevens van de leerlingen. Leerlingen hebben regelmatig meer aandacht nodig met Nederlandse taal. Dit heeft vaak te maken met de thuissituatie. Deze gegevensoverdracht is belangrijk voor de leerkrachten. Tot nu toe gaat de overdracht redelijk. Het maken van het huiswerk heeft geen invloed op de resultaten. Wel kan er op het rapport gezien worden wanneer de kinderen het huiswerk in orde hadden. Er wordt gekeken naar de werkhouding van de leerlingen en het huiswerk wanneer de kinderen op het randje staan om over te gaan.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 1; vraag 1, 4,
Conclusie: Er is duidelijk overleg tussen de leerkrachten. De huiswerkgegevens en werkhouding zijn tevens belangrijk bij de overdracht.	

Onderzoeksdeelvraag: Hoe wordt een differentiërend onderwijsaanbod gerealiseerd dat aansluit in groep 2 en 3 op de School Aen op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Aantonen hoe gedifferentieerd kan worden in het onderwijs wordt geprobeerd door middel van een schema. Hierop wordt zwak, middel en sterk aangegeven, op deze manier kunnen leerlingen op eigen niveau werken. Er wordt dan ook al gekeken naar de eventuele extra zorg voor de leerlingen. Kinderen gaan dan twee á drie keer per week de klas uit voor extra les. Het smileybord is het beloningssysteem in de klas wat de kinderen motiveert. <i>Conclusie 2:</i> De remedial teacher, sociaal maatschappelijk werker, zorgteam en intern begeleider kunnen kinderen helpen die het lastig vinden op school. Soms wordt er ook naar extern doorgestuurd. Wanneer het uiteindelijk nog te lastig is voor de leerling wordt er naar speciaal onderwijs doorgestuurd.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 1; vraag 5, 9
Conclusie: Met behulp van een schema worden de leerlingen op niveau ingedeeld. Op deze manier worden krijgen ze het werk gedifferentieerd aangeboden. Interne- en externe begeleiding is mogelijk.	

Intern begeleider de School A

Onderzoeksdeelvraag: Wat is de huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3 op de School A en op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Wanneer het opvalt dat een kind alle doelen cognitief gezien beheerst dan ga je inzetten op het sociaal-emotionele stuk, de spelontwikkeling en het zelfstandig worden. Het spel moet er in groep 3 meer bij komen. <i>Conclusie 2:</i> Het is lastig wanneer een kind blijft zitten in groep 2, dit kind moet dan de andere jaren op de basisschool gelijk doorstromen. Wanneer een kind echt jong is, alleen wil spelen en geen interesse toont in werken kan in overleg met ouders gekeken worden naar verschillende opties. <i>Conclusie 3:</i> Leerkrachten volgen de leerlingen aan de hand van lijsten met een leerlingvolgsysteem met de doelen die de kinderen moeten behalen. Einddoelen van groep 2 staan hier ook in en worden verwerkt in de rapporten. Kinderen hoeven niet alle doelen te beheersen om door te gaan naar groep 3. Dit gaat ook in combinatie met het cognitieve en sociaal-emotionele deel.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 2; vraag 3, 4, 5
Conclusie: Er wordt naar alle doelen in het leerlingvolgsysteem gekeken bij de overgang. Dit wordt verwerkt in de rapporten. De overgang is groot door het gebrek aan spelen in groep 3.	

Onderzoeksdeelvraag Hoe wordt de overdracht van leerlinggegevens en -resultaten van groep 2 naar groep 3 gerealiseerd op de School A en op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Twee keer per jaar wordt de toets beginnende geletterdheid afgenomen, deze toetsen komen vanuit het protocol dyslexie. Een onderwerp hiervan is het snel benoemen van kleuren op: -Letterkennis; -Auditieve analyse; -Auditieve synthese; -Invented spelling. Groep 2 wordt tevens getoetst op deze onderdelen. De doeleinden van de kleuters sluiten hier op aan.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 2; vraag 1, 2, 4

Op school is nog maar net deze manier van toetsen ingesteld. Bij de methode lessen worden de doelen verwerkt maar voor kleuters is dit niet de manier van leren. De tussendoelen zijn belangrijk bij de kleuters. Er wordt gebruik gemaakt van Parnassys als volgsysteem, om notities in te maken en toetsenresultaten in te zetten. De leerlijn van Parnassys wordt hier niet gebruikt omdat dit een aparte lijn is en veel geld kost. Leerkrachten volgen de leerlingen aan de hand van lijsten met een leerlingvolgsysteem met de doelen die de kinderen moeten behalen. Einddoelen van groep 2 staan hier ook in en worden verwerkt in de rapporten. Kinderen hoeven niet alle doelen te beheersen om door te gaan naar groep 3. Dit gaat ook in combinatie met het cognitieve en sociaal-emotionele deel.	
Conclusie: Leerkrachten volgen de leerlingen aan de hand van een leerlingvolgsysteem. De doelen staan hier in en worden verwerkt in de rapporten. Er wordt aandacht besteed aan de tussendoelen en einddoelen bij de kleuters.	

Onderzoeksdeelvraag: Hoe wordt een differentiërend onderwijsaanbod gerealiseerd dat aansluit in groep 2 en 3 op de School Aen op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Er is één remedial teacher aanwezig voor 700 kinderen. Om deze reden moet er een lijn worden getrokken tot hoe ver de leerlingen worden begeleid. De remedial teacher werkt met kinderen vanaf halverwege groep 3. Vanuit huis uit wordt er ook niet veel met de kinderen gelezen, dit heeft te maken met het cultuurverschil. Er zijn veel kinderen die naar de naschoolse opvang gaan. Hier wordt onder andere ook huiswerk met de kinderen gemaakt..	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 2; vraag 6, 7
Conclusie: Vanuit huis wordt er niet veel aandacht aan het leren besteed. Bij de naschoolse opvang wordt er met kinderen aan het huiswerk gewerkt.	

Adjunct-directrice de School A

Onderzoeksdeelvraag: In hoeverre verschilt het huidige onderwijsconcept in groep 3 op de School A en op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Het systeem op Curaçao is veel meer verouderd dan in Nederland. Er is een Intern begeleider voor 25 groepen, wat zorgt voor minder persoonlijke begeleiding. Leerkrachten zijn niet helemaal bekend met bijvoorbeeld de zon-lijn van veilig leren lezen of het methodebord. <i>Conclusie 2:</i> Met de overgang van leerlingen naar een andere groep wordt ook rekening gehouden met het aantal kinderen in een groep. De overheid geeft meer financiële steun bij een aantal van 30 kinderen in een groep. De overheid geeft geen financiële steun voor werkboeken, meubilair, gebouw en methodes. Er zijn geen onderwijsassistenten in de groepen met betrekking tot de financiële situatie. Van de ouders wordt contributiegeld gevraagd zodat goed onderwijs aangeboden kan worden.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 3; vraag 5, 7
Conclusie: Het huidige onderwijsconcept kan niet optimaal gerealiseerd worden door het financiële tekort en het onderwijssysteem op Curaçao.	

Onderzoeksdeelvraag: Wat is de huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3 op de School A en op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Er is wel een overgangsprotocol voor groep 3 en hoger. Maar er is niet een officieel stappenplan/protocol voor de overgang van 2 naar 3. Tijdens observaties en toets momenten komt er wel naar voren welke kinderen opvallen en waar dat aan ligt. Kleuters in groep 1 doubleren niet regelmatig in verband met het vervolg van de basisschooltijd. Deze kinderen worden dan in groep 2 extra in de gaten gehouden vanwege de mogelijkheid dat het kind het niet gaat redden. Dan wordt er bij deze kinderen extra geobserveerd en meer betrokken gehouden bij de kleine kring, dit gebeurt net zo in groep 3. Momenteel signaleren leerkracht en Intern begeleider achterstanden bij leerlingen. Ze hebben regelmatig gesprekken en check-ups.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 3; vraag 1, 2, 3, 8

Conclusie 2: Het aanbieden van letters op een andere manier in de kleuterklas kan negatieve gevolgen hebben in groep 3. De kinderen leren de letters anders aan en hebben een andere basis.	
Conclusie: Behoeftte aan een handboek met het protocol van de overgang van groep 2 naar groep 3. Het is belangrijk dat de stof bij de kleuters op dezelfde manier aangeboden wordt als in groep 3.	

Onderzoeksdeelvraag: Hoe wordt de overdracht van leerlinggegevens en -resultaten van groep 2 naar groep 3 gerealiseerd op de School A en op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Wanneer het halverwege het jaar niet helemaal zeker is of het kind zich voldoende ontwikkelt om over te gaan naar groep 3 dan wordt dit bij het eerste rapportgesprek al met de ouders besproken. Rond april is een extra oudergesprek. Aan het eind van het jaar een laatste uitgebreid overleg met het zorgteam en de betreffende leerkrachten over de zittenblijvers. Dan wordt definitief bepaald of het kind over kan naar groep 3. Er wordt in het algemeen gekeken op welke doelen het kind achterloopt. Op deze momenten wordt ook vaak naar werkhouding van de leerlingen gekeken. Leerkrachten hebben overleg met collega's en groepsgesprekken over de leerlingen. Door middel van een observatiesysteem worden de leerlingen gevolgd.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 3; vraag 1, 4, 8
Conclusie: Halverwege het jaar wordt naar de ontwikkeling en werkhouding van de leerling gekeken en eventueel met de ouders besproken. Er is behoefte aan een handboek met het protocol van de overgang van groep 2 naar groep 3.	

Onderzoeksdeelvraag: Hoe wordt een differentiërend onderwijsaanbod gerealiseerd dat aansluit in groep 2 en 3 op de School Aen op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Er wordt niet altijd voldaan aan differentiërend onderwijs. Leerkrachten zijn niet op deze manier opgeleid. De meeste leerkrachten zijn hier niet in onderwezen en kennen alleen het klassikaal lesgeven. Ze kunnen en willen niet differentiëren in de groepen. Vorig jaar is er een nieuw kleuterrapport gekomen passend voor het jonge kind. Momenteel zijn ze bezig met spelend leren en ontwikkelen van goede hoeken. Niet alle leerkrachten hebben dezelfde visie over onderwijs geven. De samenwerking tussen collega's kan op deze manier botsen doordat iedereen zijn eigen weg wil volgen. Door veel zelfstandigheid aan te bieden bij de kleuters leren ze snel te groeien en zelf te ondernemen. Op deze manier kunnen de leerlingen hier ook in doorgroeien in groep 3.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5, tabel 3; vraag 5, 6
Conclusie: Doordat leerkrachten laagopgeleid zijn kan er geen optimaal onderwijsaanbod gerealiseerd worden. Verschillende visies zorgen niet voor een optimale samenwerking.	

Leerkracht groep 1/2 School B

Onderzoeksdeelvraag: Wat is de huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3 op de School Aen op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Onlangs is gebleken dat er steeds meer van de leerlingen wordt gevraagd. Jaarlijks is het onduidelijk wat de eisen zijn voor een bepaalde groep. De leerlijnen veranderen maar dit wordt niet duidelijk aangegeven. Maandelijks staan er een aantal letters en cijfers centraal bij het thema. Daar leren de leerlingen het herkennen en schrijven van de letters en cijfers. Wekelijks worden twee Semsom lessen aangeboden. Deze methode sluit groep 2 aan op groep 3. Soms nog boven niveau voor leerlingen.	<i>Verwijzing:</i> Zie bijlage 5; tabel 4; vraag 2, 3, 4, 7, 8
Conclusie: Het is onduidelijk wat de eisen voor een bepaalde groep jaarlijks zijn. De leerlijnen voor eind groep 2 veranderen en zijn niet altijd even duidelijk. De nieuwe methode sluit groep 2 aan op groep 3 en is van hoog niveau.	

Onderzoeksdeelvraag: Hoe wordt de overdracht van leerlinggegevens en -resultaten van groep 2 naar groep 3 gerealiseerd op de School Aen op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> De overdracht wordt steeds meer als positief ervaren met goed collegiaal contact. De gegevens worden in connected meegegeven aan de leerkracht van groep 3. Tussen unit 1 en unit 2 is weinig samenwerking.	<i>Verwijzing:</i> Zie bijlage 5; tabel 4; vraag 1, 2
Conclusie: De overdracht van leerlinggegevens gaat via connected. De warme overdracht over de leerlingen gebeurt aan het einde van het schooljaar en tussentijds. Door unitonderwijs is er beter contact met de peutergroep dan met groep 3.	

Onderzoeksdeelvraag: Hoe wordt een differentiërend onderwijsaanbod gerealiseerd dat aansluit in groep 2 en 3 op de School Aen op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Bouw wordt nu aan de kleuters aangeboden zodat ze goed voorbereid zijn op groep 3. Door doubleren ervaren leerlingen succeservaringen en hebben motivatie om met de groep mee te doen. Een jongen uit groep 2 doet momenteel mee met groep 1 omdat het niveau nog te hoog ligt. Kinderen uit groep 1 kunnen de uitdaging vinden in opdrachten van groep 2. Werkboekjes en -bladen zijn op verschillende niveaus.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 4; vraag 5
Conclusie: Differentiëren wordt met bouw en in de werkboekjes en -bladen aangeboden.	

Leerkracht groep 3 School B

Onderzoeksdeelvraag: Wat is de huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3 op de School A en op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> De kinderen in groep 3 hebben vertraging. De auditieve discriminatie en -synthese vergt veel aandacht. De oorzaak is feitelijk onduidelijk. De doelen en het aantal werkuren om hier mee bezig te gaan moeten naar mening omhoog. Niet alles past bij de thematische werkwijze, de methode aanhouden is belangrijk. Variatie, aanhouden van leerlijnen en effectieve tijdsbesteding zorgt voor positieve resultaten. <i>Conclusie 2:</i> Door invoer van een nieuwe rekenmethode genaamd Semsom zou het rekenniveau van groep 2 en groep 3 op elkaar aan moeten sluiten. Het biedt kinderen in groep 2 veel rekenkennis toe. Die lijn kunnen ze in groep 3 gemakkelijk doortrekken. De dobbelsteenstructuur en getalbeelden zijn bij de leerlingen tevens onvoldoende. Er wordt vaak geknutseld in groep 2 waardoor de zaakvakken minder naar voren komen. <i>Conclusie 3:</i> Voorgesteld om vijf- tot tien weken voor de zomervakantie elke donderdagmiddag de kinderen uit groep 2 in groep 3 te ontvangen. Hierdoor kunnen de kinderen en de leerkracht elkaar leren kennen en wennen aan de situatie. Leerlingen uit groep 3 helpen de leerlingen uit groep 2 dan ook. Tijdens deze momenten wordt naar de leerlijnen gekeken en wat de kinderen hiervan beheersen. Kinderen weten de telrij tot 20 maar kunnen de betekenis van een getal niet aangeven. <i>Conclusie 4:</i> De leerkracht van groep 3 heeft een cursus gevolgd waar onder andere het aanbieden van de letters naar voren komt en een VLL les. Voor de kleuterjuf is dit handig om ook te volgen zodat het aanbieden van letters voor kinderen herkend wordt in groep 3.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 5, vraag 2, 3, 6, 7, 8
Conclusie: Methode aanhouden en effectieve tijdsbesteding van zaakvakken. Doelen en methodes combineren in de les. Voorstel om wendagen in te voeren en het volgen van een cursus door de kleuterjuf.	

Onderzoeksdeelvraag: Hoe wordt de overdracht van leerlinggegevens en -resultaten van groep 2 naar groep 3 gerealiseerd op de School Aen op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> De gegevens wordt digitaal in Parnassys overgedragen. In groep 2 wordt in het leerlingvolgsysteem per leerlijn gekeken. Dit wordt met onvoldoende, voldoende en goed aangegeven. Onderdelen die essentieel zijn in begin groep 3 zijn niet ingevuld. De opstart van deze nieuwe manier van gegevens verzamelen wordt als lastig ervaren. Hierdoor is het vervolg van groep 2 en begin groep 3 lastig in te schatten. Het is onduidelijk wat de kinderen nu wel en niet beheersen. Dit leidt tot achterstanden. De warme overdracht over het sociaal emotionele deel van het kind wordt fysiek gedaan. Dit wordt duidelijk overgedragen. <i>Conclusie 2:</i> De overdracht binnen de unit is gemakkelijker voor zowel leerkracht en kind. Er is meer contact tussen de leerkrachten, het is duidelijk voor iedereen waar de kinderen mee bezig zijn en hoe dit zich ontwikkelt. De leerkrachten kennen de leerlingen en andersom. Het vertrouwde gevoel blijft in de groep. De overgang van groep 2 naar groep 3 is in vergelijking heel groot.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 5; vraag 1, 6
Conclusie: Het leerlingvolgsysteem wordt niet volledig ingevuld wat zorgt voor belemmering in het begin van groep 3. De fysieke overdracht is duidelijk. Binnen de unit is de overdracht gemakkelijker.	

Onderzoeksdeelvraag: Hoe wordt een differentiërend onderwijsaanbod gerealiseerd dat aansluit in groep 2 en 3 op de School Aen op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Bij de rekenles zitten de zwakke leerlingen vooraan waardoor ze vaker aandacht krijgen. Sterke leerlingen kunnen zelfstandig verdieping vinden in het bareka-muurtje. Dit is een onderdeel van de nieuwe methode Semsom. Hier zijn ook lastige opgaven die voor uitdaging zorgen. <i>Conclusie 2:</i> De basis spelenderwijs behandelen waardoor de kinderen vervolgens met de methode kunnen beginnen.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 5; vraag 4, 5
Conclusie: Zwakke leerlingen zitten vooraan en krijgen meer persoonlijke begeleiding. Spelenderwijs wordt de basis aan de leerlingen aangeboden.	

Intern begeleider School B

Onderzoeksdeelvraag: In hoeverre verschilt het huidige onderwijsconcept van de School A met het onderwijsconcept van School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Hier kan nog geen uitspraak over worden gedaan. De afgelopen twee jaar is door de coronapandemie de situatie reeds veranderd. Kinderen die thuisonderwijs kregen en op school les kregen in de eigen groep in plaats van in de unit. Het hangt tevens samen met de populatie. Het ene jaar betreft het een groep met hogere resultaten dan het andere jaar. Tot nu toe is het niet te concluderen dat het unitonderwijs voor hogere leerresultaten zorgt. <i>Conclusie 2:</i> Een onderwijsassistent doet momenteel de opleiding tot rekencoördinator. Hierbij gaat het over het rekenonderwijs op school en met name in groep 2 en groep 3. De eisen voor groep 3 zijn de afgelopen tijd omhoog gegaan. Een leesexpert van groep 3 tot en met 8 komt ook langs bij de kleuters om hier de beginnende geletterdheid veel te stimuleren. En uiteindelijk ook toetsen bij de kleuters zodat het duidelijk is wat de kinderen wel en niet beheersen.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 6; vraag 1, 3
Conclusie: Door corona kan er geen uitspraak worden gedaan over de overgang van traditioneel naar unitonderwijs. Er wordt aandacht besteed aan het niveau van de leerlingen zodat die aansluit op andere groepen.	

Onderzoeksdeelvraag: Wat is de huidige situatie rond de overgang van groep 2 naar groep 3 op de School A en op School B?	
<i>Conclusie 1:</i> Bij twijfelgevallen is er een protocol waarbij wordt gekeken of het kind hieraan voldoet. Het sociaal-emotionele gedeelte speelt hierbij een grote rol. Het landelijke protocol wordt hierbij gebruikt maar tevens ook een eigen protocol met de leerlijnen inbegrepen. Via connected kunnen leerkrachten sinds dit jaar digitaal de gegevens van het kind invullen. <i>Conclusie 2:</i> Voor de toekomst is het belangrijk om meer naar het protocol te kijken. Momenteel zijn de meningen en ervaringen erg verschillend waardoor het leerkrachtafhankelijk is wanneer een kind door kan of niet.	<i>Verwijzing:</i> Bijlage 5; tabel 6; vraag 2, 4
Conclusie: Een protocol is een vereiste voor de overgang van groep 2 naar groep 3.	

BIJLAGE 7: NOTULEN LEERKRACHTVOORTGANGSGESPREK

Datum: 14 september 2021

Aanwezig: leerkracht groep 3A, leerkracht groep 3B, leerkracht groep 3C, adjunct-directrice, remedial teacher, intern begeleider.

Start 13:00

Leerkracht groep 3C:

Opmerkingen

- uitdagen met voorwerpen.
- snel klaar met werk (4 kinderen zijn lang bezig).
- soms te makkelijk.
- groep is gehecht met elkaar, helpen elkaar.
- ZON materiaal van vorig jaar heel moeilijk, het is lastig om zelfstandig te maken en erg talig daarom wordt het niet gebruikt. Zon oude versie is makkelijker.
- TIP: alvast bij iemand afnemen (niet in de vorm van een toets) om zo het niveau te schatten.
- rekenen allemaal hetzelfde niveau.
- pengreep slecht in alle groepen.
- sociaal sterk.

Leerkracht groep 3B:

Opmerkingen

- tempo is laag.
- kinderen kennen de letters wel maar vinden de meesten nog wel lastig.
- kinderachtig.
- veel uitschieters omhoog en omlaag. Er zitten een aantal in de groep die niet taalvaardig zijn, waarom zijn zij over gegaan? Ze vinden het ook eng op te spreken omdat ze de taal niet kennen.
- best wel zelfstandig.
- fijne motoriek is slecht.
- praten veel maar er is wel vooruitgang.

Leerkracht groep 3A:

Opmerkingen

- pengreep en krampachtig schrijven.
- 11:30 uur zijn leerlingen moe en willen ze spelen.
- knutselen is een ramp. Ze kunnen niet lijmen en knippen.
- TIP: educatieve spellen van ongeveer een half uur in groepjes. Dit kan onder andere met een schema.

BIJLAGE 8: VOOR- EN NADELEN UNITONDERWIJS EN TRADITIONEEL ONDERWIJS

De voordelen die horen bij het unitonderwijs zijn:

- o Het leren van en met elkaar.
- o De vrijheid voor het ontwikkelen van je eigen talenten en dit te delen met anderen met dezelfde eigenschappen en talenten.
- o Leerkracht kan meer tijd en ruimte vrijmaken voor ieder kind.
- o Meerdere collega's om mee te overleggen en samen te werken. Op deze manier wordt de uitleg voor de leerlingen specifiek en duidelijker.
- o Leerlingen worden zelfstandig over eigen taken.
- o Groepsindeling aanpassen door rekening te houden met verschillen tussen leerlingen.
- o Onderwijs op maat.
- o Leerlingen ervaren meer motivatie en plezier in het leren.

De nadelen bij het gebruik van het Unitonderwijs:

- o CITO scores zijn niet overduidelijk veranderd ten opzichte van eerder.
- o Leeftijdverschil van leerlingen in de unit.
- o De mentor heeft niet altijd eigen leerlingen in de groep waardoor de communicatie tegen kan vallen en niet volledig op de hoogte is.
- o Meer onrust door de wisseling van leerkracht en lokaal.
- o De eisen die bijvoorbeeld aan het schoolgebouw en de ICT-middelen gesteld worden.
- o Kennis over het unitonderwijs onder de leerkrachten moet voldoende zijn.
- o Samenwerking tussen leerkrachten op school-breed niveau en in de units moet goed gaan.

(Wij-leren, 2018; Unitonderwijs, n.d.).

BIJLAGE 9: PLANBORD KLEUTERS

Zelfstandig werken

Groepje →	rood	groen	oranje	blauw	geel
Maandag	1	2	3	4	5
Dinsdag	5	1	2	3	4
Woensdag	4	5	1	2	3
donderdag	3	4	5	1	2
vrijdag	2	3	4	5	1

Er zijn per week 5 onderdelen in de werkles. Er zijn meestal 2 a 3 opdrachten en 2 vrijere onderdelen zoals de lego of klei. Ik loop rond, observeer en begeleid de kinderen. De kinderen maken eerst hun opdracht af voor ze mogen gaan spelen bij hun tafel. Bij bijvoorbeeld puzzelen werken ze tot ik bel. Die tijd wordt gedurende de kleuterperiode langer zodat ze ook werken aan hun concentratie en taakgerichtheid.

BIJLAGE 10: SCOREFORMULIER 'SIGNALERING RISICO OP DYSLEXIE VOOR GROEP 2'

Naam:

Groep:

Jaar: .....jaar .....maanden

.....jaar .....maanden

Afnamedatum: .....januari 2021

.....mei 2021

Leerkracht:

Toets resultaten	Score januari	Waardering januari	Score mei	Waardering mei
Snel benoemen van kleuren <i>Tijd in seconden</i>		V(<40 sec)/O		V(<30 sec)/O
Letters benoemen <i>Aantal goed</i>		V(<26 sec)/O		V(<12 sec)/O
Auditieve synthese <i>Totaalscore (.../10)</i>		V(<26 sec)/O		V(<29 sec)/O
Auditieve analyse <i>Totaalscore (.../10)</i>		V(<26 sec)/O		V(<29 sec)/O
Invented spelling <i>Totaalscore (.../10)</i>		V(<23 sec)/O		V(<26 sec)/O

→ Snel benoemen van de kleuren

Je wijst rondjes aan met allemaal verschillende kleuren, de kinderen moeten dan de juiste kleur benoemen. Hierna gaat het op tempo.

→ Letters benoemen:

Op een werkblad staan allemaal letters, je wijst een letter aan en de kinderen vertellen dan welke letter het is.

→ Auditieve synthese

De leerkracht vertelt een woord in stukjes (bijvoorbeeld k-a-m). De leerling herkent het woord en vertelt welk woord het is.

→ Auditieve analyse

De eerste versie gaat over de beginklank. Leerling kan op een gegeven moment een woord in stukjes hakken.

→ Invented spelling

Leerlingen gaan woorden opschrijven. Ze schrijven eerst hun eigen naam op en daarna nog een aantal makkelijke woorden.

De uitslag wordt per individu opgeschreven met de scores per onderdeel. Dit is een overzicht welke leerlingen op welk onderdeel voldoende en onvoldoende scores.

BIJLAGE 11: PROCESVERSLAG

In jaar drie ben ik mij al gaan oriënteren om naar Curaçao te gaan voor mijn minor meertaligheid. Ik ben vanaf dat moment ook al gaan kijken naar mogelijke onderwerpen. Ik vond dit in het begin lastig en heb overlegd met x en Begeleider. x is mijn stagebegeleidster waar ik de tweede helft van mijn onderzoek uitvoer. We hadden een aantal onderwerpen bedacht en ik had ook al een aantal uitgewerkt met hoofd- en deelvragen. Op deze manier kreeg ik een beter beeld of het onderwerp relevant genoeg was voor de scholen. Voordat ik naar Curaçao ging had ik een plan opgesteld en dit heb ik besproken op de School A. Hier kwam naar voren dat ze geïnteresseerd waren in het onderwerp over de overgang van groep 2 naar groep 3. Dit onderwerp heb ik gekozen en ben begonnen met het observeren in de groepen. Zo heb ik een beeld gekregen hoe de lessen op deze school worden aangeboden.

Ik ging drie dagen in de week naar stage en de rest thuis bezig. In het begin heb ik ook veel getypt op school. Later mocht ik dit thuis doen zodat ik niet onnodige reistijd verloor. Hier hadden we een beetje een miscommunicatie mee op school waardoor het niet heel goed verliep. Dit hebben we toen in een gesprek met de studenten en school uitgesproken. Op stage heb ik geobserveerd, interviews afgenomen en een vergadering bijgewoond. Ik was eerder klaar met resultaten verzamelen en ging in andere groepen kijken. Hierdoor heb ik in bijna alle groepen meegekeken en veel ervaring opgedaan.

Tijdens deze twaalf weken heb ik hoofdstuk één tot en met vijf compleet uitgewerkt. Ik vond het theoretisch kader langdradig maar de theorie was interessant. Ook heb ik al de resultaten verzameld die ik nodig heb van de School A.

Eén keer in de twee weken ging ik online met Begeleider vergaderen en hebben we mijn verslag doorgenomen. Dit heb ik als erg positief ervaren. Hierna kon ik weer verder met de opzet en het volgende hoofdstuk. Uiteindelijk heb ik met medestudenten de grammatica en zinsopbouw verbeterd. Ook heb ik het verslag naar mijn moeder gestuurd voor een controle. Tot slot heb ik het voor de eerste keer ingeleverd.

Vervolgens ben ik in Nederland doorgegaan met mijn onderzoek. Dit deed ik op School B. Hier heb ik observaties gedaan en interviews afgenomen. Dit heb ik gelijk in de eerste maanden gedaan. Hierdoor lag ik goed op schema. In de weken hierna waren er veel collega's die thuisisolatie zaten. Hier heb ik geen hinder mee gehad tijdens mijn onderzoek.

Mijn onderzoekende houding is gegroeid tijdens het schrijven van mijn scriptie. Ik heb hier veel van geleerd. Zoals het filteren van belangrijke informatie, scholen met elkaar vergelijken, kritische houding aannemen en nog veel meer. In de onderzoeksacyclus ervaarde ik het laatste deel als het lastigste deel. Ik had minder motivatie en het viel niet mee om alle informatie samen te voegen en tot een conclusie te komen.

De laatste spellingscontrole heb ik zelf gedaan en nog een keer samen met mijn moeder. Daarna heb ik mijn verslag ingeleverd.

De tijd die ik in het onderzoek heb gestoken heb ik bijgehouden in mijn logboek. Hierin is te lezen op welke momenten ik waar mee bezig ben geweest.